

บทที่ 2

การจัดการทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการทำงานในอิสลาม

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลามต่อประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่สหกรณ์อิสลามอับนูอัฟฟาน จำกัด ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมความรู้จากแหล่งต่างๆซึ่งจะนำเสนอตามลำดับประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลาม
- 2.2 แนวคิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในอิสลาม
- 2.3 สหกรณ์อิสลามอับนูอัฟฟาน จำกัด

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลาม

อัลกุรอานได้กล่าวถึงสถานะของมนุษย์ในฐานะผู้ปกครองโลกในฐานะผู้แทนของพระเจ้าผู้ที่พระองค์ส่งมาเพื่อเป็นผู้บริหารจัดการโลกใบนี้ว่า

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ﴾

(البقرة : 30)

ความว่า “และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮ์ว่า แท้จริงข้าจะให้มีผู้แทนคนหนึ่งในโลก”¹

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 30)

ท่านอับนุกะษีร(Ibn Kathīr, 2000: 1/336) ได้อธิบายว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้เล่าเรื่องราว การสร้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ ด้วยการเล่าถึงเหตุการณ์แรกเริ่มก่อนที่จะสร้างมนุษย์โดยการให้รำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮ์แก่ท่านนบี ﷺ และบอกเล่าแก่ประชาชาติของท่านให้ทราบถึงการสืบทอดของกลุ่มชนด้วยกลุ่มชนรุ่นแล้วรุ่นเล่าทดแทนกัน

ดังนั้นมนุษย์จึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในทัศนะอิสลามดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในเรื่องนี้ว่า

¹ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้าที่ 5

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَهُمْ فِي الْوَبْرِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَهُمْ مِنْ
الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾²

(الإسراء: 70)

ความว่า “และโดยแน่นอน เราได้ให้เกียรติแก่ลูกหลานของอาดัม และเราได้บรรเทาทุกข์พวกเขาทั้งทางบกและทางทะเล และได้ให้ปัจจัยยังชีพที่ดีทั้งหลายแก่พวกเขา และเราได้ให้พวกเขาดีเด่นอย่างมีเกียรติเหนือกว่าผู้ที่เราได้ให้บังเกิดมาเป็นส่วนใหญ่”²

(อัลอิสรออ : 70)

โองการนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของมนุษย์ที่จะต้องได้รับการให้ความสำคัญมากกว่าทรัพยากรอื่น ๆ ดังนั้น ผู้ที่มีความสามารถหรือผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ในองค์กรใดๆ ของมุสลิม นั้น ต้องทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำและบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้สาเหตุที่อิสลามได้กำหนดให้มีการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้น ก็เนื่องจากอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงมอบความสามารถบางอย่างแก่บางคน ให้เหนือกว่าบางคน ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿خُنْ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ
بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا﴾

(الزخرف: 32)

ความว่า “เราต่างหากที่เป็นผู้จัดสรรการทำมาหากินของพวกเขา ระหว่างพวกเขาในการมีชีวิตอยู่ในบนโลกนี้ และเราได้เชิดชูบางคนในหมู่พวกเขาเหนือกว่าอีกบางคนหลายชั้น เพื่อบางคนในหมู่พวกเขาจะเอาอีกบางคนมาใช้งาน”

(อัลซุครุฟ: 32)

ท่านอิบนุกะซีร ได้กล่าวว่า พระองค์ทรงได้ทำให้มีความแตกต่างกันระหว่างพวกเขาในเรื่องปัจจัยยังชีพ มารยาท ความดี ความชั่ว รูปร่างหน้าตาและสีผิว มีเพียงพระองค์เท่านั้นที่ทรงรู้ถึงอิทธิฤทธิ์ที่แท้จริงในเรื่องนี้ (Ibn Kathīr, 2000: 8/221)

ท่านเมอลานา ซัยยิด อบูล อะลา เมาดูดี (2545: 588) ได้กล่าวว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดฐานะตัวตนของพระองค์ไว้แตกต่างกันในเรื่องของความไว้วางใจบางคนพระองค์มอบสิ่งต่างๆ ของพระองค์ให้อย่างมากมายในขณะที่บางคนได้รับน้อยแต่มีความสามารถในการทำงานมากกว่าคนอื่น ในทำนองเดียวกันอำนาจที่พระองค์ให้แก่พวกเขาก็มีความแตกต่างกันโดยที่บางคนอาจได้รับอำนาจเหนือกว่าอีกบางคน

² คำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 5

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นนี้แสดงถึงการให้สำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งศาสนาอิสลามได้สอนให้ทุกองค์การตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์การ และเป็นตัวขับเคลื่อนให้องค์การบรรลุถึงเป้าหมายและมีคุณค่ามากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรอื่นๆ ที่ใช้ในการบริหารองค์การ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีจิตใจ มีสติปัญญาและมีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยตัวอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้การบริหารสามารถบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การต่อไป ดังนั้นอิสลามจึงได้ให้ความสำคัญทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก

2.1.1 ความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์

การจัดการทรัพยากรมนุษย์(Human Resource Management; HRM) ถือได้ว่าเป็นคำที่ถูกใช้อย่างกว้างขวางเมื่อกล่าวถึง ปรัชญา นโยบายและวิธีการปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ “คน” หรือ “ทรัพยากรมนุษย์” ในองค์การ และยังหมายความรวมไปถึงปัจจัยอีกหลายส่วน ได้แก่ แก่กลยุทธ์ การตัดสินใจ การดำเนินงาน หน้าที่ และวิธีการ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การทั้งสิ้น โดยจุดประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการทรัพยากรมนุษย์คือ การเพิ่มคุณค่าในการส่งมอบสินค้าและการบริหารควบคู่ไปกับการเพิ่มระดับคุณภาพชีวิตของพนักงาน จากพัฒนาการของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นภารกิจที่สำคัญขององค์การ ซึ่งสามารถทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการทางด้านจัดการทรัพยากรมนุษย์หลายท่านได้นิยามและอธิบายความหมายของคำว่า “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” (พิชิต เทพวรรณ, 2554: 24-25) ซึ่งจากการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management (HRM)) มีผู้ให้ความหมายไว้ หลากหลายความหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมมาเพื่อนำเสนอ ดังนี้

Gary Dessler (2552:2-3) ได้กล่าวว่าจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) หมายถึงนโยบายและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับบุคคลในการทำงาน ที่ผู้จัดการจะต้องดำเนินการให้บรรลุสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะในเรื่องของการสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การประเมินผลการปฏิบัติงาน รางวัล ความปลอดภัย จริยธรรม และสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นธรรมต่อพนักงาน

มอนดี้และโน (Mondy and Noe, 1999) อธิบายความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่า เป็นนโยบายและการปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับทรัพยากรมนุษย์ในสถานที่ทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการได้มาซึ่งพนักงาน การฝึกอบรม การประเมินผล การให้รางวัล การดูแลความปลอดภัยและการจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี โดยนโยบายและการปฏิบัติดังกล่าวจะครอบคลุมถึงงานดังต่อไปนี้ ได้แก่ การวิเคราะห์งาน การวางแผนความต้องการแรงงาน การสรรหา

พนักงาน การคัดเลือกพนักงาน การปฐมนิเทศและการฝึกอบรมพนักงานใหม่ การจัดการค่าจ้างและเดือน การให้สิ่งจูงใจและผลประโยชน์ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การสื่อสาร(การสัมภาษณ์ การให้คำปรึกษา และวินัยในการทำงาน) การฝึกอบรมและพัฒนา รวมทั้งการสร้างความรู้ความผูกพันขององค์กรให้กับพนักงาน

วิลาวรรณ รพีพิศล (2550: 3) ให้ความหมายของการการบริหารทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามาปฏิบัติงานเพื่อสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์กร และพร้อมจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจยุคปัจจุบันได้ ดังจะเห็นได้จากขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่กว้างครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ในองค์กรและเกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนของการบริหาร นับตั้งแต่การวางแผนเพื่อสรรหาคูหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงาน การดูแลบำรุงรักษา จนกระทั่งบุคลากรพ้นไปจากการปฏิบัติงาน

พยอม วงศ์สารศรี (2552: 5) ให้ความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา คัดเลือก และบรรจุบุคลากรที่มีคุณภาพเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งสนใจการพัฒนาธรรมรักษาสมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กรเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการทำงาน และยังรวมไปถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์กรที่ต้องพ้นจากการทำงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุผลอื่นใดในการทำงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

กัลยารัตน์ ธีระชนชัยกุล (2557 : 11) ได้กล่าวว่า “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดการความสัมพันธ์ในการจ้างงาน เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้มีประโยชน์ต่อองค์กรมากที่สุด โดยการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นจะเกี่ยวข้องตั้งแต่การรับสมัครงาน การสรรหาคัดเลือก การสัมภาษณ์ การบรรจุแต่งตั้ง การอบรมและการพัฒนาโดยต้องคอยดูแลและพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน และมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่เหมาะสมตลอดจนการเสริมสร้างหลักประกันให้แก่สมาชิกที่ต้องพ้นจากการร่วมงานกับองค์กรให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขในอนาคตด้วย”

จากที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ คือ กระบวนการในการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในองค์กรตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก บรรจุ เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณภาพเข้าสู่องค์กร พัฒนาศักยภาพบุคคล การดูแลสภาพชีวิตการทำงานให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม และการเสริมสร้างหลักประกันเมื่อพ้นจากการร่วมงานกับองค์กรในอนาคต

2.1.2 ความสำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลาม

กิจกรรมทั้งหมดของมนุษย์นั้นล้วนเป็นสิ่งที่อิสลามให้ความสำคัญ เพราะมนุษย์นั้นถูกสร้างมาให้ดำเนินการเป็นไปตามเป้าประสงค์แต่แรกเริ่มของการอุบัติมนุษย์ขึ้นมา อัลกรุอันได้กล่าวถึงเป้าหมายที่แท้จริงของการสร้างมนุษย์เพื่อเคารพภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า ดังโองการที่ว่า

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

(الذاريات: 56)

ความว่า “และข้ามิได้สร้างญิน และมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่เพื่อการพำกัที่ดีต่อข้า”³

(อัลซารียาต: 56)

และสิ่งหนึ่งที่หมายถึงความภักดีต่อพระองค์เช่นกันคือการพยายามบริหารจัดการองค์การและทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ เพื่อความพอใจของพระองค์ซึ่งอิสลามได้ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นอย่างยิ่ง อัลกุรอานได้กล่าวถึงการวางคนในตำแหน่งหน้าที่ อย่างถูกต้องยุติธรรมและเหมาะสมว่า

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ

النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾

(النساء: 58)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้พวกเจ้าให้มอบคืนบรรดาของฝาก(มีความรับผิดชอบ)แก่เจ้าของของมัน(ในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย) และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็ต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม”⁴

(อัลนีสอา: 58)

ดังนั้นการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นความรับผิดชอบของ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ มีความเป็นธรรมและมีความรับผิดชอบอย่างสูง ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((أَلَا كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْأَمِيرُ الَّذِي

عَلَى النَّاسِ رَاعٍ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ))

(متفق عليه)

ความว่า “พึงรู้เถิด พวกท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและพวกท่านจะถูกสอบสวนในสิ่งที่รับผิดชอบ ดังนั้นผู้นำจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลและเขาจะถูกสอบสวนต่อผู้ที่เขารับผิดชอบดูแล...”⁵

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 893 Muslim, 1991: 1829)

³ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 6

⁴ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 7

⁵ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 11

ดังนั้นการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในอิสลาม ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อองค์กรทั้งหลายต้องใช้ความพยายามอย่างสุดความสามารถในการบริหารจัดการผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลของตน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จขององค์กรและเป็นอะมานะฮ์ที่จะต้องถูกสอบสวนจากอัลลอฮ์ ﷻ

เอ็ม. อูมร์ ชะปรา (M.Umer Chapra, 2547:100) ได้กล่าวว่า มนุษย์เป็นองค์ประกอบที่มีชีวิตและเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการวางแผนพัฒนาใดๆก็ตาม นอกจากนี้แล้วมนุษย์ก็ยังเป็นเป้าหมายและปัจจัยของการพัฒนาด้วย และหากมนุษย์ไม่ได้รับการปฏิรูปอย่างเหมาะสมเพื่อทำให้พวกเขามีส่วนร่วมในทางบวกต่อการพัฒนาและรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวของพวกเขาไว้ในขอบเขตความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคมแล้ว ก็ไม่มีสิ่งใดจะประสบผลสำเร็จได้ในการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานของอิสลาม

(คณาจารย์สาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2556: 146) ได้กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ นอกจากจะเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งแล้ว ยังมีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินการให้ทรัพยากรมนุษย์ทั้งองค์การปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด รวดเร็ว เสร็จตามเวลาที่กำหนด พนักงานมีความถึงพอใจในการปฏิบัติงานและมีประโยชน์ตอบแทนที่คุ้มค่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดี คือสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ณัฐพันธ์ เขจรนนท์ (2548: 16-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ 3 ด้านดังนี้ **ด้านสังคม** เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม **ด้านองค์การ** เพื่อให้องค์การสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเจริญเติบโต และ**ด้านบุคลากร** เพื่อให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปาจริย ผลประเสริฐ (2554: 24-25) ได้กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญกับการจัดการองค์การ 9 ประการดังนี้ 1.ทำให้มีบุคลากรทำงานที่เพียงพอ 2.ทำให้ได้คนดีและมีความสามารถ 3. เพื่อใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4.ทำให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 5.ทำให้มีการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการแก่บุคลากรอย่างเหมาะสม 6.ทำให้เกิดการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ 7.ทำให้เกิดการประเมินผลงานของบุคลากรที่เหมาะสม 8.เพื่อรักษาพนักงานที่มีความสามารถ 9.ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างทีมงาน

สรุปได้ว่า ศาสนาอิสลามปรารถนาให้มนุษย์แสวงหาแนวทางที่ดีในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพราะการจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการบริหารองค์การทุกองค์การ โดยเฉพาะองค์การในโลกปัจจุบันที่มีคู่แข่งมากซึ่งการจัดการทรัพยากรมนุษย์จะช่วยให้มีคนที่ทำงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพันธกิจขององค์การ เมื่อองค์การหนึ่งองค์การได้มีการจัดการที่ดีในเรื่องทรัพยากรมนุษย์แล้ว องค์การก็จะ得人ดีที่มีความสามารถมาทำงานที่เหมาะสมกับงานองค์การสามารถรักษาคนให้อยู่ในองค์การซึ่งจะส่งผลให้สามารถใช้ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่าในการทำงานให้องค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ใฝ่หวังไว้ทุกประการ

2.1.3 กระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลาม

นักวิชาการอิสลามและนักวิชาการทั่วไปได้ให้ความหมายและขอบข่ายของกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ไว้หลากหลายดังนี้

อะหมัด อิบรอฮีม อูบูนิน (2553: 168) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการรวบรวมกระบวนการในการกำหนดตำแหน่งของบุคคลกับหน้าที่และกำหนดความพึงพอใจในการทำงานให้แก่ปัจเจกบุคคล รวมทั้งคนส่วนรวมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้กระบวนการ และกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นมานั้นจะครอบคลุมถึงการแต่งตั้งบุคคล การฝึกอบรม การเลื่อนตำแหน่ง ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ นับตั้งแต่ที่เข้ามาจนถึงเขาเกษียณออกไป

Ivancevich (2001: 36) ได้แบ่งกระบวนการทรัพยากรมนุษย์ออกเป็น 4 ด้าน โดยมุ่งเน้นแต่ละกระบวนการด้านคนและผลลัพธ์ ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 4 ด้านมีดังนี้ 1. การจัดหาทรัพยากรมนุษย์ 2. การให้รางวัลทรัพยากรมนุษย์ 3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 4. การปกป้องและธำรงรักษาทรัพยากรมนุษย์

Stephen P. Robbins และ Mary Coulter (2551:144) ได้กล่าวว่ากระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1.การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ 2.การสรรหา หรือการลดกำลังคน 3.การคัดเลือก 4.การปฐมนิเทศ 5.การฝึกอบรม 6.การประเมินผลการปฏิบัติงาน 7.การจ่ายค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ และ8.การพัฒนาเส้นทางอาชีพ

พยอม วงศ์สารศรี (2552: 45-47) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารฝ่ายทรัพยากรมนุษย์โดยตรง ได้แก่การจัดหา การพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทน การรวมพลัง การธำรงรักษา การพิจารณาสภาพการณ์การพ้นจากงาน การบันทึก-รายงาน-สถิติ ฝ่ายบุคคล การวิจัยด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์

มอนดีโน้และพรีโมซ์ (Mondy, Noe and Premeaux, 1999: 5) ได้กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการต่างๆที่เชื่อมโยงกันตั้งแต่การวางแผนการสรรหาและคัดเลือก การฝึกอบรมและการพัฒนาค่าตอบแทนและผลประโยชน์อื่นความปลอดภัยและสุขภาพพนักงานและแรงงานสัมพันธ์และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ดังนั้นจากที่กล่าวมาผู้วิจัยขอสรุปว่า กระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นกระบวนการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ประกอบไปด้วย 1.การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ 2. การจัดหาทรัพยากรมนุษย์ 3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์4. การให้ผลตอบแทน 5. สุขภาพและความปลอดภัย 6. แรงงานสัมพันธ์ และ7. การประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร

จากข้อสรุปข้างต้นกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 7 ด้านดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลามดังนี้

2.1.3.1 การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในอิสลาม

การวางแผนนับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการบริหารและการจัดการ การจัดการอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นแล้วยังเป็นก้าวแรกของการบริหารก่อนที่จะดำเนินกิจการในก้าวต่อไป กิจการทุกอย่างหรือองค์กรทุกองค์กรจะมีการวางแผนเข้ามามีบทบาทในทุกส่วนของการบริหารและการจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ (อะหมัด อิบรอฮีม อูซัยน, 2553: 129-130) ดังนั้นคุณลักษณะของมุสลิมที่ดีและองค์การที่จะประสบความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นองค์การที่มีวิสัยทัศน์ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงและการเผชิญหน้ากับอนาคต องค์การของมุสลิมต้องมีการเตรียมความพร้อมทุกด้านอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่หรือเตรียมความพร้อมสำหรับการเผชิญหน้ากับสิ่งที่มาท้าทายในอนาคตลอดเวลา อัลกุรอานได้กล่าวถึงการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ว่า

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾

(الأنفال: 60)

ความว่า “และพวกเจ้าจงเตรียมไว้สำหรับ(ป้องกัน)พวกเขา สิ่งที่พวกเจ้าสามารถ อันได้แก่กำลังอย่างหนึ่งอย่างใดที่พวกเจ้ามี”⁶

(อัลอันฟา: 60)

อายะฮ์อัลกุรอานนี้ได้ชี้ให้ทราบว่ามุสลิมนั้นต้องมีการวางแผนและเตรียมการให้พร้อมในทุกด้านทั้งกำลังคน ทรัพยากรและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อให้ทันต่อการพัฒนาในด้านต่างๆของชีวิตทั้งในด้านปัจเจกและสังคมโลก การเตรียมความพร้อมในที่นี้หมายรวมถึงการวางแผนในการเตรียมกำลังคนและปัจจัยอื่นๆ ซึ่งท่านนบิ ﷺ ได้ดำเนินการในเรื่องการวางแผนในการเตรียมบุคคลากรในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการวางแผน เพราะชีวิตของท่านนั้นเต็มไปด้วยอุปสรรคและความท้าทาย ท่านได้แสดงตัวอย่างของการเป็นนักวางแผนกำลังคนในเรื่องต่างๆเช่นการวางแผนเพื่ออพยพเป็นต้นซึ่งขอยกตัวอย่างเหตุการณ์ดังกล่าวโดยสังเขปดังนี้

ท่านนบิ ﷺ ได้รับการอนุมัติให้อพยพท่ามกลางอันตรายรอบด้าน กล่าวคือบรรดาชาวกรอยซได้มีมติให้ทุกเผ่าในมักกะฮ์ส่งตัวแทนเพื่อเป็นมือสังหารท่าน และได้ประกาศตบรางวัลอย่างงามคืออูฐ 100 ตัวสำหรับผู้ที่สามารถจับตัวหรือสังหารท่านได้ ในสถานการณ์ที่เลวร้ายเช่นนี้ ท่านนบิ ﷺ ได้คัดเลือกท่านอูบัยกร ﷺ เป็นเพื่อนร่วมเดินทาง และท่านอูบัยกร ﷺ ได้ซื้ออูฐตัวเมีย 2 ตัวเตรียมไว้ อัสมาอุลลูกสาวของอูบัยกร ﷺ เป็นผู้จัดเสบียงอาหาร ท่านนบิ ﷺ ได้ออกเดินทางออกจากบ้านในเวลากลางคืน และได้มอบภารกิจสองอย่างแก่ท่านอาลี คือการนอนในห้องของท่านและแจกจ่ายคืนสิ่งของต่างๆที่ชาวกรอยซมาฝากไว้กับท่านอูบัยกร ﷺ ได้จ้างอับดุลลอฮ์ บินอูร็อย

⁶ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 7

กิต นำอุฐสองตัวมาส่งตามเวลาและสถานที่ที่ได้นัดหมายไว้ แม้ว่าเขาจะเป็นผู้ไม่ศรัทธา แต่เป็นคนที่ซื่อสัตย์ไว้ใจได้ ทั้งสองออกเดินทางโดยใช้เส้นทางลาดลงทางใต้ก่อนเดินทางไปมาดึนะหฺซึ่งอยู่ทางทิศเหนือและมาหลบอยู่ในถ้ำบนภูเขาเขารุและเข้าไปหลบอยู่ในนั้น และหลบซ่อนอยู่ในนั้นเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน ก่อนหน้าที่ท่านอุมัยรฺ رضي الله عنه จะออกจากมักกะฮฺ ท่านอุมัยรฺ رضي الله عنه ได้บอกกับอับดุลลอฮฺ บินอุมัยรฺ رضي الله عنه ลูกชายของตนให้คอยส่งข่าวความเคลื่อนไหวของพวกชาวมักกะฮฺให้เขาได้ทราบในตอนกลางคืน และได้ส่งอาหมิรฺ บินฟุัยเราะฮฺ ทาสของท่านอุมัยรฺ رضي الله عنه คอยต้อนฝูงแกะกลบรอยเท้าของอับดุลลอฮฺ บินอุมัยรฺ رضي الله عنه และอัสมาอ์ บินตอญิบ رضي الله عنه เมื่อท่านนบี ﷺ เห็นว่าทุกอย่างพร้อมและปลอดภัยแล้ว ท่านก็ได้ออกเดินทางโดยใช้เส้นทางลัดเลาะไปตามชายฝั่งทะเลโดยมิได้เดินทางโดยใช้เส้นทางหลักแต่อย่างใด (อิกบัรฺ ชาห์ นะญิบอะบาดี, 2552: 151-159)

นอกจากเรื่องการวางแผนเพื่ออพยพแล้ว ท่านนบี ﷺ ได้วางแผนทรัพยากรมนุษย์ในเรื่องอื่น เช่นการวางแผนการสร้างรัฐอิสลามที่มาดึนะหฺ การวางแผนเพื่อการเผยแผ่อิสลาม การวางแผนเพื่อการทำสงคราม การวางแผนเพื่อป้องกันเมืองมาดึนะหฺและการวางแผนเพื่อการพิชิตเมืองต่างๆ ซึ่งท่านสามารถดำเนินการภาระกิจการเป็นเราะสูลของท่านโดยใช้เวลาเพียง 23 ปีเท่านั้น (มุศฏะฟา อัสลีบาอียฺ, 2010:187-188) ความสำเร็จที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เกิดจากการวางแผนของท่านกับบรรดาเศาะหาบะฮฺของท่าน ทั้งการวางแผนด้านอื่นๆและการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมอยู่เสมอ

สรุปได้ว่ากระบวนการขั้นแรกในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลามคือ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์นั้นมีความสำคัญเป็นลำดับแรก ทั้งนี้การวางแผนนั้นเป็นทั้งการประเมินความต้องการและการหาวิธีการในการรับมือกับอนาคตที่กำลังจะมาถึงในอนาคตสำหรับองค์กร ทั้งในด้านทรัพยากรมนุษย์และด้านอื่นๆ

2.1.3.2 การสรรหาและการคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ในอิสลาม

1. การสรรหา

ศาสนาอิสลามได้กำชับให้ผู้ศรัทธา บริหารการจัดหาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่มีคุณภาพ อิสลามถือว่าการสรรหาสมาชิกหรือลูกจ้างเพื่อเข้ามาทำงานนั้นมีความสำคัญที่ผู้นำหรือนายจ้างจะต้องนำมาปฏิบัติในองค์การของตน โดยองค์การจะต้องเตรียมพร้อมในเรื่องนี้และวางแผนกำลังคนไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้บุคคลที่ดีที่สุดเท่าที่องค์กรสามารถหามาได้ดังที่พระองค์ได้ตรัสดังนี้ว่า

﴿قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ

قَالَ عَفَرْتُ مِّنَ الْجِنِّ أَنَا ءَاتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ

وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ ﴿٣٨﴾ قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا
ءَاتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ﴿٣٩﴾

(النمل: 38-40)

ความว่า “เขา (สุไลมาน) กล่าวว่า “โอ้หมู่บริวารทั้งหลายเอ๋ย !
ผู้ใดในหมู่พวกท่านจะนำบัลลังก์ของนางมายังฉัน ก่อนที่พวกเขา
จะมาหาฉันอย่างผู้นอนน้อม” ผู้ปรีชาสามารถล้ำเลิศคนหนึ่งของ
พวกญินได้กล่าวว่า “ฉันจะนำมันมาเสนอท่าน ก่อนที่ท่านจะลุก
ขึ้นจากที่นั่งของท่าน และแท้จริงฉันเป็นผู้มีพลังและไว้วางใจได้ใน
เรื่องนี้” ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องคัมภีร์ กล่าวว่า “ฉันจะนำมันมาเสนอ
ท่านชั่วพริบตาเดียว”

(อัลนัมล: 38-40)

เมลาเนา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี (2545: 1780-1782) ได้กล่าวว่า การนำ
บัลลังก์ของนางมายังวังของท่านนบิสุไลมาน عليه السلام นั้นเป็นงานที่ต้องใช้ความสามารถและความพยายาม
มาก มีความเสี่ยงสูง ดังนั้นท่านนบิสุไลมาน عليه السلام จึงสรรหาผู้ที่มีความสามารถทำหน้าที่ในเรื่องนี้
อัลกุรอานได้กล่าวถึงเรื่องราวของท่านนบิมุซา عليه السلام ในการสรรหาบุคคลในการ
ดำเนินการกิจของท่าน ซึ่งท่านเคยได้วอนขอจากอัลลอฮ์ ﷻ ตามที่ระบุไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿وَجْعَلْ لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي﴾ ﴿٣١﴾ هَارُونَ أَخِي ﴿٣٢﴾ أَشَدُّ بِمِثْلِي طَرَفًا

(طه: 29-31)

ความว่า “และทรงโปรดให้คนในครอบครัวของข้าพระองค์เป็น
ผู้ช่วยแก่ข้าพระองค์ด้วย ฮารูนพี่ชายของข้าพระองค์ ได้โปรดให้
เขาเพิ่มความเข้มแข็งแก่ข้าพระองค์ด้วย”

(ฏอฮา: 29-31)

เมลาเนา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี (2545: 1350-1351) ได้กล่าวว่า ท่านนบิ
มุซา عليه السلام ได้ขอในเรื่องนี้เพราะท่านรู้ถึงภารกิจอันหนักหน่วงของท่าน และท่านรู้ดีว่าท่านเป็นคนพูด
ไม่คล่อง ท่านจึงต้องการผู้ที่พูดได้อย่างคล่องแคล่วในการพบปะกับฟาโรห์และเสนาบดีทั้งหลาย

ในอายะฮ์ข้างต้น อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึง แบบอย่างของท่านนบิสุไลมาน عليه السلام และ
ท่านนบิมุซา عليه السلام ที่ได้สรรหาผู้ที่มีความสามารถจากประชาชาติของตนเพื่อรับภารกิจที่สำคัญ เพื่อให้
ได้ผู้ที่มีความเหมาะสมที่สุดในการรับงาน ซึ่งเรื่องราวข้างต้นเป็นแบบอย่างให้มุสลิมได้นำเอา
แบบอย่าง ด้านการจัดการของท่านนบิสุไลมาน عليه السلام และท่านนบิมุซา عليه السلام มาปรับใช้ในการบริหาร
จัดการองค์กรของตนโดยเฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยผู้นำควรที่จะมีการสรรหาผู้ที่มี

ความเหมาะสมและมีความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อที่จะมาแบ่งเบาภาระงานขององค์กรในปัจจุบันและอนาคต

เมื่อท่านนบี ﷺ อพยพไปเมืองมาดีนะห์ ท่านนบี ﷺ กับอับบักร ﷺ ก็ได้สรรหาผู้ที่มีความสามารถและเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ ซึ่งนับว่าหาตัวผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวในช่วงเวลาดังกล่าวได้ยากมากเพื่อจ้างเป็นผู้นำทาง(อรุณ บุญชม, ม.ป.ป.: 118) ดังที่ท่านหญิงอาอีชะฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า :

((وَأَسْتَأْجَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ رَجُلًا مِنْ بَنِي الدَّيْلِ، ثُمَّ مِنْ بَنِي عَدِيٍّ هَادِيًا خَرِيَّتًا وَالْخَرِيَّتُ الْمَاهِرُ بِالْهَدَايَةِ قَدْ غَمَسَ يَمِينَ حَلِيفٍ فِي آلِ الْعَاصِ بْنِ وَائِلٍ وَهُوَ عَلَى دِينِ كُفَّارٍ قُرَيْشٍ فَأَمَّنَاهُ وَدَفَعْنَا إِلَيْهِ رَاحِلَتَيْهِمَا فَأَوْعَدَاهُ غَارَ ثَوْرٍ بَعْدَ لَيْالٍ ثَلَاثٍ فَأَتَاهُمَا بِرَاحِلَتَيْهِمَا صَبِيحَةَ لَيْالٍ ثَلَاثٍ فَارْتَحَلَ))

(أخرجه البخاري، 1400: 2144)

ความว่า "ท่านนบี ﷺ และอับบักร ﷺ ได้ว่าจ้างชายคนหนึ่งจาก บะนียอัดดัยล ต่อมาเขาได้ไปเป็นบริวารของบะนี อับด บุตรอะดีย เป็นคนนำทางที่มีความชำนาญมาก และเขายังอยู่ในศาสนาของพวกผู้ไร้ศรัทธาเผ่ากูรอยซุ คนทั้งสองไว้วางใจเขา และได้มอบสัตว์พาหนะทั้งสองตัวให้แก่เขาไป และได้สัญญาแก่เขาให้ไปพบกันที่ถ้ำเขารู หลังจากนั้นสามวัน ต่อมาเขาได้พบคนทั้งสองพร้อมด้วยสัตว์พาหนะของคนทั้งสองใจตอนเช้าของวันที่สาม ทั้งสองจึงได้ออกเดินทาง"

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 2144)

ซึ่งแน่นอนว่าการจ้างให้ทำภารกิจในครั้งนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากดังนั้นท่านนบี ﷺ และท่านอับบักร ﷺ ต้องทำการสำรวจและสรรหาเป็นพิเศษ เพื่อที่จะคัดเลือกมาเป็นผู้นำทาง ซึ่งเห็นได้ว่าผู้ที่ท่านนบี ﷺ และท่านอับบักร ﷺ ได้ สรรหาและจ้างนั้นไม่มุสลิมในสถานการณ์ที่ไม่ปกติที่หาคนไว้วางใจได้ยากอย่างยิ่งดังนั้นท่านนบี ﷺ และท่านอับบักร ﷺ ต้องพยายามเป็นอย่างยิ่งในการสรรหาและใช้วิธีการที่ชาญฉลาดเป็นอย่างยิ่ง

ซึ่งจากการศึกษาอัลกุรอานและแบบอย่างของท่านนบี ﷺ สามารถลำดับกระบวนการสรรหาบุคลากรมี 5 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดตำแหน่งที่ต้องการเปิดรับสมัคร ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์งาน ขั้นที่ 3 กำหนดวิธีการสรรหาบุคลากร ขั้นที่ 4 ดำเนินการสรรหา ขั้นที่ 5 การประเมินผลการสรรหา

สรุปได้ว่า ศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญต่อกระบวนการในการสรรหาและคัดกรองผู้ที่จะมีมารับหน้าที่หรือได้รับคัดเลือก เพราะการสรรหาถือเป็นทั้งกระบวนการในการเชื่อเชิญผู้คนและกลั่นกรองระดับหนึ่งเพื่อนำไปสู่การคัดเลือกในระดับสุดท้าย

ﷺ จะไม่ทรงรับการปฏิบัติและความยุติธรรมใดๆจากเขาเลย
จนกระทั่งเขาถูกให้เข้าสู่ไฟนรกยะฮันนัม”

(บันทึกโดย Ahmad, 2001: 22)

ความหมายของผู้ปกครองในที่นี้ หมายถึง ผู้คนทั้งหมดที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ไม่ว่าในระดับใดก็ตาม ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องให้ความระมัดระวังในเรื่องนี้เพราะเขาจะต้องถูกสอบสวนและจะถูกตอบแทนในผลของการกระทำในเรื่องนี้และผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่จะต้องหลีกเลี่ยงจากการรับสินบนทุกชนิดในกาคัดเลือกบุคคลเข้ารับตำแหน่งงาน เชค มุฮัมมัด ซอและฮ อัลมุญญิด (2555 : 116) ได้กล่าวว่า อิสลามได้ห้ามการติดสินบน เจ้าหน้าที่ และการรับสินบนในทุกรูปแบบ การให้หรือรับสินบนนั้น ถือว่าเป็นบาปใหญ่ เจ้าหน้าที่หรือข้าราชการที่รับสินบนนั้น มักจะนำไปสู่การอธรรมต่อผู้อื่น มุสตาฟา หะยีดาอุด (2556 :165) ได้กล่าวว่า ตามหลักการอิสลามแล้วการแต่งตั้งในตำแหน่งใดๆ ที่ทำขึ้นบนพื้นฐานทางครอบครัวความเป็นญาติพี่น้อง ความเป็นพวกพ้อง ความเป็นเชื้อชาติเดียวกัน ความเป็นท้องถิ่นเดียวกันเป็นต้นนั้น ถือว่าเป็นการกระทำที่บิดพลิ้ว

ดังนั้นเมื่อองค์การใดได้ทำการสรรหา ผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งใดๆได้แล้ว หากว่ามีผู้ที่ประสงค์จะมารับตำแหน่งหรือมีการเสนอบุคคลที่มากกว่าหนึ่งคน แล้วจำเป็นที่ทางหน่วยงานจะต้องมีการคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมที่สุด เพื่อที่จะได้จัดวางบุคคลในตำแหน่งหน้าที่นั้นๆหรือสับเปลี่ยนกับบุคคลเดิม ในตำแหน่งที่เหมาะสมกว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ที่เหมาะสมหรือมีความสามารถเฉพาะทางในตำแหน่งงาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีความสามารถเฉพาะด้านนั้นมีความจำเป็นต่อองค์การดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا النَّاسُ كَالْإِبِلِ الْمَائَةِ، لَا تَكَادُ تَجِدُ فِيهَا رَاحِلَةً))

(متفق عليه)

ความว่า “มนุษย์นั้นเปรียบดังอูฐหนึ่งร้อยตัว ในทั้งหมดนั้นจะนำมาสักตัวเพื่อเป็นพาหนะก็แทบจะไม่เจอ”⁸

(บันทึกโดย al-Bukhāri, 1400: 6498 Muslim, 1991: 2547)

ดังนั้นผู้ที่มารับตำแหน่งงานในทัศนะของอิสลามนั้น ต้องคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะซึ่งการที่จะคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผ่านการทดสอบทั้งในด้านความสามารถและคุณธรรมจริยธรรม

การทดสอบความสามารถถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญสำหรับการคัดเลือกบุคลากร เพื่อมาปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ขององค์การ ซึ่งท่านนบี ﷺ ได้แสดงถึงตัวอย่างในการปฏิบัติของท่านด้วยการพิจารณาคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการรับมอบหมายงานที่สำคัญเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชาติของท่าน ดังตัวอย่างเมื่อครั้งท่านได้พิจารณาคัดเลือกผู้ที่จะไปเป็น

⁸ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 18

ผู้สำเร็จราชการยังแคว้นเยเมน ก่อนที่ท่านนบีﷺ จะเลือกท่านมูอาซﷺ ท่านนบีﷺ ได้ทดสอบความรู้ของท่านมูอาซﷺ โดยที่ท่านได้ทดสอบดังนี้

((قَالَ: " كَيْفَ تَصْنَعُ إِنْ عَرَضَ لَكَ قَضَاءُ؟ " قَالَ: أَقْضِي بِمَا فِي كِتَابِ اللَّهِ. قَالَ: " فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ " قَالَ: فَيَسْتَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ: " فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ " قَالَ: أَجْتَهِدُ رَأْيِي، لَا أُلُو. قَالَ: فَضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدْرِي، ثُمَّ قَالَ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَفَّقَ رَسُولَ رَسُولِ اللَّهِ))

(أخرجه أبو داود، د. ن: 3592)

ความว่า ท่านนบีﷺ ได้ถามว่า โอ้มูอาซﷺ เจ้าจะทำการตัดสินคดีใดคดีหนึ่งอย่างไรล่ะ มูอาซﷺ ตอบว่า ฉันจะนำสิ่งที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ของอัลลอฮ์ﷻ มาใช้ในการตัดสิน ท่านนบีﷺ ถามต่อว่า หากสิ่งนั้นไม่ปรากฏในคัมภีร์แล้วเจ้าจะทำอย่างไร มูอาซตอบว่า ฉันจะใช้ชุนนะฮ์ของท่านมาใช้ในการตัดสิน ท่านนบีﷺ จึงถามต่อไปว่า หากว่าสิ่งนั้นไม่ปรากฏในชุนนะฮ์ของฉันล่ะ เจ้าจะอย่างไร มูอาซﷺ ตอบว่า ฉันก็จะทำการวินิจฉัยด้วยตนเอง แล้วท่านนบีﷺ จึงกล่าวว่า บรรดาการสรรเสริญเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ﷻ ที่พระองค์ทรงประทานทางนำแก่ตัวแทนของศาสนทูตของพระองค์

(บันทึกโดย Abū Dawūd, n.d.: 3592)

จากหะดีษที่กล่าวมาข้างต้น สามารถวิเคราะห์ขั้นตอนกระบวนการในการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงาน มีดังนี้คือ 1. การเริ่มต้นการรับสมัคร 2. การตรวจสอบประวัติ 3. การสอบคัดเลือก 4. การสอบสัมภาษณ์ 5. การตรวจความพร้อม 6. การคัดเลือกขั้นสุดท้าย 7. การรับทำงานและมอบหมายงาน

ซึ่งท่านนบีﷺ มิได้เพียงแต่สอนหรือชี้แนะความสำเร็จขององค์การ ด้วยการห้ามมิให้มีการใช้วิธีการทางการบริหารโดยคัดเลือกใครก็ได้ตามอำเภอใจที่อาจนำไปสู่ความล้มเหลวทางการบริหาร หากแต่ยังเป็นเตือนให้รำลึกเสมอว่า ความศรัทธานั้นมีอาจจะรวมอยู่กับความอธรรมทั้งหลายได้ และผู้ที่ละเมิดอย่างตั้งใจหรือเพื่อผลประโยชน์เพียงน้อยนิดนั้น ย่อมได้รับการลงโทษและไม่ได้รับรางวัลที่ยิ่งใหญ่ ณ ที่อัลลอฮ์ﷻ ได้

สรุปได้ว่า อิสลามได้ถือว่าการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งใดหรือการรับผู้ใดเข้ามาทำงานนั้น คือ อะมานะฮ์ และความรับผิดชอบที่ผู้นำองค์กรและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้อง

แบกรับ และจะต้องถูกสอบสวนในวันกิยามะฮ์ และอิสลามถือว่าวิธีการในการรักษาอะมานะฮ์นี้ให้ประสบความสำเร็จขององค์การและผู้ปฏิบัติงานในเรื่องนี้นั้นคือ การสร้างความเป็นธรรมและใช้วิธีการที่ถูกต้อง ยุติธรรม ในการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ที่แท้จริงขององค์การ

2.1.3.3 การจ้างและการตอบแทนในอิสลาม

การจ้างงานและการตอบแทนนั้นเป็นสิ่งที่อิสลามให้ความสำคัญ เพราะเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสร้างมนุษย์มาได้ประสงค์ให้มนุษย์ได้ดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคม ดังนั้นอิสลามจึงได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ อัลกุรอานได้กล่าวถึงการที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงสร้างธรรมชาติของมนุษย์ ในการนำบางคน มาเป็นผู้ช่วยเหลือบางคนในการทำงาน อัลลอฮฺ ﷻ ได้กล่าวถึงการจ้างและการจ่ายค่าตอบแทน ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ เพื่อชดเชยค่าสินสอดของท่านนบีมุซา (عليه السلام) ที่บอกเล่าถึงคำพูดของนบีซุอัยบ (عليه السلام) กับบุตรสาวของท่านว่า

﴿قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَأْبَىٰ اسْتَجْرُهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَجَرْتَ الْقَوِيُّ
الْأَمِينُ ۖ قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ
تَأْجُرَنِي ثَمَنِي حَجَجٌ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ
أُشَقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ۝﴾
(القصص: 26-27)

ความว่า “นางคนหนึ่งทั้งสองคนกล่าวว่า “โอ้คุณพ่อจ๋า! จ้างเขาไว้ซิแท้จริงคนดีที่ท่านควรจะจ้างเขาไว้คือ ผู้ที่แข็งแรง ผู้ที่ซื่อสัตย์” เขา (ซุอัยบ) กล่าวว่า “แท้จริง ฉันต้องการที่จะให้ท่านสมรสกับลูกสาวคนหนึ่งทั้งสองคนนี้ โดยท่านจะต้องทำงานให้ฉัน 8 ปี และถ้าท่านทำได้ครบ 10 ปี ก็เป็นความดีที่มาจากท่าน ฉันไม่ต้องการที่จะทำความลำบากให้ท่าน อินชาอัลลอฮฺท่านจะพบฉันอยู่ในหมู่คนดี””⁹

(อัลเกาะศอศ :26-27)

เมาลานา ซัยยิด อิบูล อะลา เมาดูดี (2545: 1833) ได้อธิบายว่า ท่านนบีซุอัยบ (عليه السلام) ได้ เห็นด้วยกับข้อเสนอของลูกสาวของท่าน และท่านก็ได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่า แน่แน่นอนท่านนบี

⁹ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้าที่ 8

มุซา عليه السلام เป็นคนดี แต่การจ้างหนุมที่แข็งแรงเป็นคณงานในบ้านที่มีลูกสาวโตแล้วนั้นไม่ใช่เรื่องที่ถูกต้อง เมื่อเขาเป็นคนอ่อนโยน มีการศึกษาและเป็นคนที่มีอารยธรรมในครอบครัวที่ดี ทำไมจะไม่ให้เขามาเป็นลูกเขยของท่านเป็นการดีกว่า

อายะฮ์นี้ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการจัดหาจัดจ้าง การกำหนดค่าจ้างและการนำเสนอ ตกลงกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ซึ่งแน่นอนว่าการกำหนดค่าจ้างในอิสลามนั้นต้องเป็นค่าจ้างที่มีความเป็นธรรม และยินยอมกันทั้งสองฝ่าย อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเจ้า ในระหว่างพวกเจ้าโดยมิชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเจ้า”(อันนิสาอ : 29) และท่านนบี ﷺ ได้เตือนประชาชาติของท่านในเรื่องนี้ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า:

((ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ كُنْتُ خَصْمَهُ خَصَّمْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ غَدَرَ وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُوفِهِ أَجْرَهُ))

(أخرجه البخاري، 1400: 2150)

ความว่า "สามจำพวกนี้เราจะเป็นคู่กรณีของพวกเขาวนวันกิยามะห์คือ: คนที่ให้สัญญาแล้วเขาก็ผิดสัญญา คนที่ขายเสรีชนเหมือนทาส และเขาก็กินราคานั้น คนที่ว่าจ้างลูกจ้าง และเขาได้รับสิทธิครบถ้วนจากลูกจ้างแต่เขาไม่ยอมจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้าง"

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 2150)

อายะฮ์อัลกุรอานและอัลหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อิสลามได้กำหนดบทบัญญัติการจ้างงานเพื่อความจำเป็นของมนุษย์ และได้กำหนดกฎเกณฑ์ให้นายจ้างและลูกจ้างทำการตกลงบนความเป็นธรรมและพึงพอใจของทุกฝ่ายและไม่ทุจริตในหน้าที่ของตนและความรับผิดชอบ

M.Umer Chapra (2547:103) ได้กล่าวว่า คุณค่าของอิสลามต้องการให้นายจ้างถือว่าลูกจ้างเป็นสมาชิกในครอบครัวของตนเอง นี่เป็นความต้องการที่ว่าคณงานจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยดีและมีหลักประกันในความเป็นอยู่ที่ดี ค่าจ้างที่แท้จริงในประเทศมุสลิมนั้นอย่างน้อยที่สุดจะต้องทำให้ลูกจ้างตอบสนองความจำเป็นของตนเองและครอบครัวได้อย่างเหมาะสม คณงานจะต้องได้รับการฝึกอบรม ความมั่นคงในการงานและถ้าจะให้ดีก็ควรจะมีส่วนในผลกำไรภายในกรอบของความสัมพันธ์ที่ดีในระยะยาวด้วย

สรุปได้ว่า การจ้างงานและการจ่ายค่าตอบแทนเป็นสิ่งที่อิสลามให้ความสำคัญ ผู้ที่เป็นนายจ้างจะต้องมีความรับผิดชอบในข้อตกลงที่มีความยินยอมทั้งสองฝ่ายและทุกฝ่ายจะต้องไม่มีการเอาเปรียบและมีความเป็นธรรมต่ออีกฝ่าย และองค์การหรือนายจ้างสมควรที่จะต้องบริหารค่าตอบแทนด้วยหลักการที่ถูกต้องตามหลักกฎหมายอิสลามและหลักวิชาสมัยใหม่

2.1.3.4 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอิสลาม

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นคือหน้าที่อย่างหนึ่งที่อิสลามสั่งให้มุสลิมตระหนัก
 ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ชี้แจงในอัลกุรอานว่า

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا
 مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

(الانفال: 53)

ความว่า “นั่นก็เพราะว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงเป็นผู้เปลี่ยนแปลง
 ความกรุณาใดๆ ที่พระองค์ทรงประทานมันแก่กลุ่มชนหนึ่งกลุ่มชน
 ไฉนกว่าพวกเขาจะได้เปลี่ยนแปลงสิ่งที่อยู่ในตัวของพวกเขาเอง
 และแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงไฉนผู้ทรงรอบรู้”¹⁰

(อัลอันฟาล :53)

ความรับผิดชอบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นความรับผิดชอบของผู้นำ
 องค์การดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าว

((مَا مِنْ أَمِيرٍ يَلِيَّ أَمْرَ الْمُسْلِمِينَ، ثُمَّ لَا يَجْهَدُ لَهُمْ
 وَيَنْصَحُ، إِلَّا لَمْ يَدْخُلْ مَعَهُمُ الْجَنَّةَ))

(أُخْرِجَهُ مُسْلِم، 1991: 142)

ความว่า “ไม่มีผู้นำคนใดที่ได้รับแต่งตั้งให้รับผิดชอบกิจการของ
 มวลมุสลิม จากนั้นเขาไม่ได้ใช้ความพยายามหรืออบรมตักเตือน
 ต่อพวกเขา นอกจากเขาจะไม่ได้เข้าสวนสวรรค์พร้อมกับพวก
 เขา”¹¹

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 142)

จากอายะฮ์อัลกุรอานและอัลหะดีษข้างต้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่
 อิสลามเน้นย้ำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การตามหลักคำสอนในอิสลาม
 นั้นต้องครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1. การพัฒนาด้านจิตวิญญาณ 2. การพัฒนาด้านกายภาพและ
 ร่างกาย 3. การพัฒนาด้านความรู้และสติปัญญา 4. การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม

¹⁰ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 10

¹¹ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 12

1. การพัฒนาด้านจิตวิญญาณ

อัลลอฮ์ ﷻ ได้สร้างมนุษย์ที่ประกอบขึ้นด้วยวิญญาณและร่างกาย และได้ทำให้วิญญาณคือแก่นแท้ของชีวิต ด้วยวิญญาณนี้เองที่มนุษย์มีชีวิตและตาย ดังนั้นบุคคลหนึ่งบุคคลใดจะดีได้นั้นจะต้องมีจิตวิญญาณที่ดีซึ่งอิสลามได้เน้นให้มีการพัฒนาจิตวิญญาณดังที่ท่านนบี ﷺ ได้มุ่งพัฒนาจิตใจของเศาะหาบะฮ์โดยที่ท่านกล่าวว่า

((أَلَا إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ))

(متفق عليه)

ความว่า “พึงทราบเถิดว่าในร่างกายเรานั้นมีก้อนเนื้ออยู่ก้อนหนึ่ง ถ้าส่วนดังกล่าวดี ร่างกายทุกส่วนก็จะดีตามไปด้วย แต่ถ้าส่วนดังกล่าวไม่ดี ร่างกายส่วนอื่นๆ ก็จะไม่ดี ก้อนเนื้อที่ว่านั้นก็คือหัวใจนั่นเอง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 52 Muslim, 1991: 1599)

ดังนั้นท่านนบี ﷺ จึงพยายามขัดเกลาจิตใจและวิญญาณของบรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่านให้มีความบริสุทธิ์และเข้มแข็งอยู่ตลอดเวลา มุ่งหวังให้มุสลิมเป็นผู้ที่มีความคิดที่ยาวไกลและเตรียมพร้อม สำหรับการกลับสู่พระองค์ และกิจการทั้งหมดของมนุษย์นั้นจะต้องได้รับการตอบแทนในสิ่งขนขวายไว้ ในโลกหน้า หลังจากที่มนุษย์ได้เสียชีวิตลงและการดำรงชีวิตในโลกนี้เป็นเพียงทางผ่านสู่อาคีเราะฮ์เท่านั้น ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้เตือนประชาชาติของท่านให้ทราบถึงคุณค่าของดูนยาเมื่อเทียบกับความสำคัญของอะคีเราะฮ์โดยท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((وَاللَّهِ! مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِبْصِعَهُ هَذِهِ - وَأَشَارَ يَحْيَى بِالسَّبَابَةِ - فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظُرْ بِمَ تَرْجِعُ))

(أخرجه مسلم، 1991: 2858)

ความว่า “ ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ﷻ ว่าค่าของดูนยาอันน้อยนิด เมื่อเปรียบเทียบกับโลกหน้าแล้วเท่ากับน้ำที่ติดมากับนิ้วชี้ที่เมื่อจุ่มลงไปทะเลส่วนน้ำที่เหลือในทะเลคือค่าที่มีอยู่ในโลกหน้า”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 2858)

ดังนั้นกิจการใดของมุสลิมจะต้องพัฒนาจิตวิญญาณของพวกเขาให้ยึดมั่นและมุ่งมั่นในโลกอาคีเราะฮ์และส่งเสริมให้รีบเร่งในการสะสมความดีที่มากมาย เพื่อให้จิตใจของสมาชิกในองค์กรนั้นเข้มแข็งอยู่ตลอดเวลาเป็นลำดับแรก

2. การพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย

อิสลามถือว่าความสมบูรณ์ทางด้านจิตวิญญาณนั้นจะต้องมีร่างกายที่สมบูรณ์เป็นที่อยู่อาศัยร่างกายที่แข็งแรงและอัลลอฮ์ ﷻ ได้สร้างร่างกายที่มาร่วมจิตวิญญาณอย่างสมบูรณ์ให้เข้ากันได้ดี จุดประสงค์คือให้จิตวิญญาณทำการภักดีอัลลอฮ์ ﷻ ผ่านร่างกายที่อัลลอฮ์ ﷻ สร้างมา อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾

(التين: 4)

ความว่า “โดยแน่นอนเราได้บังเกิดมนุษย์มาในรูปแบบที่สวยงามยิ่ง”

(อัลติ็น : 4)

เมอลานา ซัยยิด อิบูล อะลา เมาคูดี (2545: 3426) ได้กล่าวว่า การที่มนุษย์ถูกสร้างมาในรูปแบบที่ดีที่สุคนั้น หมายความว่าเขาได้รับรูปร่าง(ร่างกาย)ที่ดีที่สุด ซึ่งไม่มีสิ่งมีชีวิตอื่นใดได้รับและเขายังได้รับความสามารถในการคิดที่ดีที่สุดรวมทั้งความรู้และสติปัญญาที่ไม่มีสิ่งถูกสร้างอื่นได้รับ

อายะฮ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของหลักคำสอนอิสลามที่ระบุในอัลกุรอาน ตอรูปร่างมนุษย์ ร่างกายที่สมบูรณ์และสุขภาพพลานามัยที่นับว่าเป็นความโปรดปรานที่ยิ่งใหญ่ของพระเจ้าที่มีต่อมวลมนุษย์ ซึ่งผู้ที่จะมีความสามารถและมีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญนั้นจะต้องมีร่างกายที่แข็งแรงและสติปัญญาที่ดีสมบูรณ์ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า

﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ

وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ﴾

(البقرة: 247)

ความว่า “อัลลอฮ์ได้ทรงคัดเลือกเขาให้มีอำนาจเหนือพวกท่านแล้ว และได้ทรงเพิ่มให้แก่เขาอีก ซึ่งความกว้างขวางในความรู้และความสูงใหญ่ในร่างกายและอัลลอฮ์นั้นจะทรงประทานอำนาจของพระองค์ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์”

(อัลบะกอเราะฮ์: 247)

อิบนุกะษีร์ (Ibn Kathir, 2000) ได้อธิบายว่า นั่นคืออัลลอฮ์ได้ทรงคัดเลือกเขาแก่พวกเจ้า(บะนีอิสราออีล)จากในหมู่พวกเจ้า ซึ่งอัลลอฮ์ได้ทรงรอบรู้ในสิ่งนี้มากกว่าพวกเจ้า ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยคำวิงวอนของพวกเจ้า ซึ่งด้วยสาเหตุที่เขาเป็นคนที่มีความรู้มากกว่าพวกเจ้า มีความประเสริฐ

กว่า มีความแข็งแรงและอดทนในการทำสงคราม และเชี่ยวชาญมันเป็นอย่างดีเป็นผู้ที่มีความรู้และร่างกายที่แข็งแรงมาก ซึ่งเหมาะสมที่จะเป็นกษัตริย์

ดังนั้นจากหลักฐานดังกล่าวนี้เองที่ มุสลิมต้องพิจารณาและให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมออย่างเต็มความสามารถ ซึ่งท่านนบี ﷺ กล่าวในเรื่องนี้ว่า

((الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ))

(أخرجه مسلم، 1991: 2052)

ความว่า “ผู้ศรัทธาที่แข็งแรงนั้นดีกว่าและเป็นที่รักสำหรับอัลลอฮ์

ยิ่งกว่าผู้ศรัทธาที่อ่อนแอ”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 2052)

ดังนั้นมุสลิมจะต้องมีการพัฒนาและดูแลสุขภาพร่างกายให้มีความแข็งแรง กระชุ่มกระชวยตลอดเวลา เพราะร่างกายที่แข็งแรงนั้นจะส่งผลต่อสุขภาพจิตที่ดีและสติปัญญาที่สมบูรณ์ เมื่อร่างกายเจ็บป่วยหรืออ่อนแอก็จะเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติภารกิจที่สำคัญ อิสลามจึงเน้นย้ำให้มีการพัฒนาด้านร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรงตลอดเวลา ดังนั้นหน่วยทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องดูแลเรื่องสุขภาพของผู้ปฏิบัติงานและส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงไม่เจ็บป่วยได้ง่ายจนเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน

3. การพัฒนาด้านความรู้และสติปัญญา

การพัฒนาด้านสติปัญญานั้นถือเป็นคำสอนแรกๆที่อิสลามได้ประทานลงมาแก่ท่านนบี ﷺ ดังที่อัลกุรอานได้ระบุว่า

﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝ اقْرَأْ ۝ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۝ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

(العلق:1-5)

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงบังเกิด ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือดจงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้น ผู้ทรงไญญยิ่งผู้ทรงสอนการใช้ปากกาผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

(อัลอะลัก:1-5)

ห้าอายะฮ์ของอัลกุรอานที่ถูกประทานลงมาเป็นครั้งแรกนี้นับได้ว่าเป็นความเมตตา และความโปรดปรานครั้งแรกที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้แก่ปวงบ่าวโดยทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขา

ไม่รู้และให้วิชาความรู้แก่เขา ซึ่งเป็นปมเด่นที่มนุษย์มีเหนือมะลาอิกะฮ์ (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 1419 :1727)

เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี (2545: 3434) ได้กล่าวว่า เดิมทีมนุษย์ไม่มีความรู้ ความรู้ทั้งหลายนั้นมาจากพระเจ้า เป็นความกรุณาของอัลลอฮ์ ﷻ ที่พระองค์ทรงมอบความรู้ให้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่มีเกียรติสูงสุดที่สุดของการสร้าง

ดังนั้นอิสลามจึงส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างบุคคลที่มีคุณภาพ ดังที่อัลกุรอานได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا
يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ ۚ وَإِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝﴾

(المجادلة:11)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย เมื่อได้มีเสียงกล่าวแก่พวกเจ้าว่า จงหลีกที่ให้นในที่ชุมนุม พวกเจ้าก็จงหลีกที่ให้เขาเพราะอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงให้ที่กว้างขวางแก่พวกเจ้า (ในวันกิยามะฮ์) และเมื่อมีเสียงกล่าวว่าจงลุกขึ้นยืนจากที่ชุมนุมนั้น พวกเจ้าก็จงลุกขึ้นยืน เพราะอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงยกย่องเทอดเกียรติแก่บรรดาผู้ศรัทธาในหมู่พวกเจ้า และบรรดาผู้ได้รับความรู้หลายชั้น และอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรอบรู้อย่างยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ”

(อัลมุลญาดะละฮ์:11)

คือพวกเจ้าจงหลีกที่ให้กว้างในที่ชุมนุมเพื่อวิชาการหรือเพื่อการรำลึก เพราะอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงให้กว้างขวางแก่พวกเจ้าในสวนสวรรค์ ในเรื่องของการริซกีและในกุบูร และอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงยกย่องให้เกียรติในตำแหน่งที่สูงหลายชั้นในสวนสวรรค์แก่บรรดาผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และศาสนทูตของพระองค์ และแก่บรรดาคนรู้ในหมู่พวกเขาโดยเฉพาะ (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 1419: 1460)

เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี (2545: 2895) ได้อธิบายว่า สิ่งที่จะทำให้ใครได้รับการยกย่องอย่างแท้จริงนั้นคือ ความศรัทธาและความรู้ คนที่มีตำแหน่งสูงส่งในสายตาของอัลลอฮ์ ﷻ ก็คือคนที่ได้รับความศรัทธาและความรู้ที่แท้จริงและเปี่ยมไปด้วยศีลธรรมที่เป็นของผู้ศรัทธา

อายะฮ์นี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการฝึกฝนให้สมาชิกในองค์กรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถควบคู่กับคุณธรรมจริยธรรม การแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์และถูกต้องนั้น หนทางแห่งความสำเร็จทั้งในโลกดุนยาและอาคีเราะฮ์ เพราะในทัศนะของอิสลามความรู้ทั้งหมดมาจากอัลลอฮ์ ﷻ และความรู้ทั้งหมดนั้นจะนำไปสู่ความสำเร็จดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ))

(أخرجه مسلم، 1991: 2699)

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่ออกเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ อัลลอฮ์ ﷻ จะทรงทำให้หนทางไปสู่สวรรค์สะดวกง่ายดายแก่เขา”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 2699)

จากหลักฐานอัลกุรอานและอัลหะดีษดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อิสลามส่งเสริมให้มีการแสวงหาความรู้และนำความรู้ไปใช้ในการแสวงหาความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะในด้านใดก็ตาม เพราะอิสลามไม่อนุญาตให้มีการปฏิบัติสิ่งใดโดยปราศจากองค์ความรู้ เพราะนอกจากจะไม่ประสบความสำเร็จแล้ว อาจเป็นอันตรายต่อองค์การ ดังนั้นองค์การควรที่จะส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ศึกษาหาความรู้ให้มากที่สุด

4. การพัฒนาด้านบุคลิกภาพและจริยธรรม

ศาสนาอิสลามมีเป้าหมายในการสร้างบุคลิกภาพและจริยธรรมที่สูงส่ง ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้ประทานแบบอย่างที่ดีแก่ มนุษยชาติดังอัลลอฮ์ ﷻ ทรงมีดำรัสชื่นชมท่านนบี ﷺ ว่า

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

(القلم: 4)

ความว่า “และแท้จริง เจ้านั้นอยู่บนจริยธรรมอันยิ่งใหญ่”

(อัลเกาะลัม: 4)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประกาศยืนยันว่าท่านนบี ﷺ อยู่ในจรรยามารยาทที่ยิ่งใหญ่ เป็นแบบอย่างอันดีงามแก่มวลมุสลิมและบุคคลทั่วไป (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 1419: 1540)

เมอลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี (2545: 3126 – 3127) ได้อธิบายว่า ท่านนบี ﷺ ไม่เพียงแต่นำคำสอนของกุรอานมายังโลกเท่านั้น แต่ท่านยังได้แสดงออกมาให้เห็นเป็นการปฏิบัติโดยการเป็นแบบอย่างด้วย อะไรก็ตามที่อัลกุรอานได้สั่งสอนท่านก็จะปฏิบัติ ด้วยตัวของท่านเองให้เห็นก่อน

อายัดนี้เป็นหลักฐานที่บ่งชี้ให้เห็นว่า ศาสนาอิสลามมุ่งเน้นให้ทุกคน ปรับปรุงพัฒนาจริยธรรม ให้เป็นผู้ที่มีมารยาทที่ดีงาม ซึ่งท่านนบี ﷺ ได้สอนให้ประชาชาติของท่านพยายามในเรื่องนี้ โดยที่ท่านนบี ﷺ ได้เป็นแบบอย่างในการกล่าวขออภัยของท่านว่า

((اللهم اهْدِنِي لَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ))

(أخرجه مسلم، 1991: 771)

ความว่า “โอ้อัลลอฮ์ ﷻ โปรดชี้แนวทางฉันเพื่อให้มีจริยธรรมที่ดี
ที่สุดเกิดและไม่มีผู้ใดสามารถชี้แนวทางแห่งจริยธรรมที่ดีเลิศได้ เว้น
แต่พระองค์เท่านั้น”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 771)

นอกจากนี้แล้วท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาด้านมารยาท
คุณธรรมจริยธรรมว่า

((إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا))

(متفق عليه)

ความว่า “ส่วนหนึ่งจากผู้ที่ประเสริฐที่สุดในหมู่พวกท่าน คือ ผู้ที่มี
มารยาทดีในหมู่พวกท่าน”¹²

(บันทึกโดย al-Bukhāri, 1400: 3559 Muslim, 1991: 2321)

จากหลักฐานข้างต้นสรุปได้ว่าอิสลามได้กำหนดให้มุสลิมและองค์กรมุสลิมมี
คุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามในทุกด้าน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาบุคลิกภาพและจริ
ยธรรมของผู้ที่เป็นสมาชิกในองค์กร เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพและจริยธรรมที่ดีงาม

2.1.3.5 สุขภาพและความปลอดภัยในอิสลาม

ศาสนาอิสลามจึงเป็นศาสนาที่เน้นเรื่องความปลอดภัยของชีวิต ที่นับว่าเป็นความ
โปรดปรานที่พระองค์มอบให้แก่มวลมนุษย์ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ
أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيَكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيَكُمُ
بَأْسَكُمْ كَذَلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ﴾

(النحل: 81)

ความว่า “และพระองค์ทรงทำเครื่องนุ่งห่มให้พวกเจ้า เพื่อ
ป้องกันพวกเจ้าให้พ้นจากความร้อน และเสื้อเกราะเพื่อป้องกัน
พวกเจ้าให้พ้นจากอันตรายในยามสงคราม เช่นนั้นแหละ พระองค์
ทรงให้ความโปรดปรานของพระองค์อย่างครบถ้วนแก่พวกเจ้า
เพื่อพวกเจ้าจะได้นอนบ่ม”

(อันนะฮล :81)

¹² ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้าที่ 14

เมอลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูตี (2545: 1159 – 1160) ได้กล่าวว่า นั่นคืออัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงเตรียมปัจจัยและสิ่งจำเป็นทุกอย่างให้แก่มนุษย์ ซึ่งพระองค์ได้คุ้มครองร่างกายให้พ้นจากอิทธิพลภายนอก ทั้งเสื้อผ้าจากความหนาวเย็น ความร้อนของทะเลทราย และได้ประทานเสื้อเกราะที่จะปกป้องร่างกายในการต่อสู้ เพื่อป้องกันร่างกายให้ปลอดภัย ซึ่งถ้าไม่เช่นนั้นข้างต้นแล้วอาจถึงตายได้ และพระองค์ได้ประทานและจัดเตรียมปัจจัยอื่นๆให้แก่มนุษย์ในทุกด้านอย่างมากมาย

ด้วยเหตุนี้อิสลามกำหนดให้มุสลิมดูแลสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิตและเอาใจใส่สุขภาพพลานามัยอย่างดีที่สุดให้อยู่ในขอบเขตแห่งศาสนา ในทุกมิติดังนี้

1. การรักษาความสะอาด

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงชอบบรรดาผู้ที่ทำตนให้สะอาด”(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 222) และท่านนบี ﷺ ได้สั่งใช้ให้มุสลิมทุกคนทำความสะอาดหรือขจัดสิ่งสกปรกที่เป็นต้นเหตุของเชื้อโรคท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((الْفِطْرَةُ خَمْسٌ، الْخِتَانُ، وَالِاسْتِحْدَادُ، وَتَنْفُ الْإِبْطِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ))

(أخرجه البخاري، 5939: 1400)

ความว่า “อัล-ฟิฏเราะฮ์ (สิ่งควรทำตามธรรมชาติของมนุษย์) มีห้าอย่าง (หนึ่ง) การขลิบปลายองคชาติ (สอง) การโกนขนบริเวณอวัยวะเพศ (สาม) การถอนขนรักแร้ (สี่) การขลิบหนวด และ(ห้า) การตัดเล็บ”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 5939)

อิสลามกำชับให้เอาใจใส่เรื่องทำความสะอาดถึงขนาดที่ว่าท่านนบี ﷺ ได้กำชับให้มุสลิมทำความสะอาดฟันและปากวันละหลายครั้ง ดังที่ท่านกล่าวว่า

((لَوْلَا أَن أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ))

(أخرجه مسلم، 7199: 1991)

ความว่า “ถ้าไม่เป็นสร้างความลำบากสำหรับประชาชาติของฉันฉันก็จะสั่งให้พวกเขาใช้ส้วาก(แปรงฟัน)ทุกครั้งก่อนละหมาด”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 7199)

หะดีษข้างต้นบ่งบอกถึงการให้ความสำคัญต่อความสะอาดในศาสนาอิสลาม ที่ท่านนบี ﷺ ได้เน้นย้ำว่าหากไม่เกิดความยากลำบากจนเกินไป มุสลิมควรจะทำทำความสะอาดให้บ่อยครั้ง ในแต่ละวัน และหมั่นดูแลสุขภาพสะอาดของร่างกายในภาพรวมเพื่อป้องกันเชื้อโรคและสิ่งสกปรก ไม่ให้ปรากฏและเป็นที่รบกวนตา ดังนั้นมุสลิมและองค์กรมุสลิมจะต้องเป็นองค์กรแห่งความสะอาด ต้อง

มีฝ่ายจัดการความสะอาดขององค์กร และสมาชิกองค์กรทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกันในการดูแลความสะอาดและบรรยากาศขององค์กรให้สดใสน่าอยู่อยู่เสมอ

2. บริโภคแต่สิ่งที่ดี

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงบริโภคสิ่งที่เราได้ให้เป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้าจากสิ่งดีๆทั้งหลาย (อัลบะเกาะเราะฮ์ :172) อิสลามห้ามเด็ดขาดในการประทานอาหารหรือเสพสิ่งที่สกปรกและไม่บริสุทธิ์ เช่น สัตว์ที่ตายโดยไม่เชือด เลือด สุกร สุรายาเสพติด และบุหรี ทั้งนี้เพื่อรักษาความปลอดภัยของร่างกายมนุษย์ อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنِزِيرِ وَمَا أَهْلَ بِهِ لغيرِ
اللهِ فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(البقرة: 173)

ความว่า “แท้จริง ที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นก็คือ สัตว์ที่ตายเอง เลือดเนื้อสุกรสัตว์ที่ถูกเชือดเพื่อสิ่งอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ แล้วผู้ใดได้รับความคับขันโดยมิใช่ผู้เสาะแสวงหาและมีมิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซร้ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขาแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 173)

เมอลานา ซัยยิด อบูล อะลา มาดูดี (2545: 134) ได้กล่าวว่า อิสลามได้อนุญาตให้ใช้สิ่งที่ไม่หะลาลได้ เฉพาะสามกรณี 1.ความจำเป็นอย่างถึงที่สุดจริงๆ 2.ความจำเป็นจะต้องไม่ปรารถนาในหัวใจที่จะฝ่าฝืนกฎหมายของอัลลอฮ์ ﷻ และ 3.จะต้องไม่กินหรือใช้มันเกินความจำเป็นแม้เพียงนิดเดียว

ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((يُهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا ، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ ، فَقَالَ : ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ [سورة المؤمنون آية 51] ، وَقَالَ : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ [سورة البقرة آية 172] ، ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ ، يَمُدُّ

يَدِّهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ ، وَمَطْعُمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ
وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذْيَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ))

(أخرجه مسلم، 1991: 1015)

ความว่า “โอ้ มนุษย์ทั้งหลายอันที่จริงอัลลอฮ์นั้นทรงดี พระองค์จะไม่รับ(สิ่งใด)เว้นแต่สิ่งที่ดีๆ (หะลาล) และอัลลอฮ์ทรงสั่งใช้ผู้ศรัทธาทั้งหลายเหมือนกับที่พระองค์ทรงสั่งใช้สิ่งนั้นต่อบรรดาศาสนทูตทั้งหลาย และพระองค์ได้ตรัสว่า โอ้ บรรดาศาสนทูต พวกท่านจงบริโภคนิสัยที่ดีและจงประพฤติแต่ความดี แท้จริงข้ารอบรู้ในสิ่งที่พวกท่านประพฤติ (อัลมุอ์มินูน:51) และพระองค์ได้ตรัสอีกว่า โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายพวกท่านจงบริโภคนิสัยที่เราได้ให้แก่พวกท่านเถิด เฉพาะที่ดีๆ เท่านั้น (อัลบะเกาะเราะฮ์:172) ต่อจากนั้นท่านนบีได้กล่าวถึงชายคนหนึ่งการเดินทางของเขาแสนยาวนาน จนทำให้เส้นผมของเขายุ่งเหยิงเต็มไปด้วยฝุ่น เขาได้ยกมือของเขาสู่ฟ้า(กล่าวดูอาอ์) ว่า โอ้ พระผู้เป็นเจ้าของฉัน โอ้ พระผู้เป็นเจ้าของฉัน ในขณะที่อาหาร เครื่องดื่ม และเสื้อผ้าอาภรณ์ของเขาเป็นสิ่งที่ต้องห้าม และเขาเขาเติบโตมาด้วยทรัพย์สินที่ต้องห้าม ดังนั้นเอนกการขอพรของเขาจะถูกตอบรับ?”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 1015)

จากหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการยืนยันให้ทราบว่าการละเว้นการบริโภคสิ่งที่ไม่ดีโดยตัวของมันเองเช่นสัตว์ที่ตายเอง เนื้อสุกร เพื่อป้องกันโรคที่อาจทำลายสุขภาพ และสิ่งที่ได้มาโดยวิธีการที่ไม่เป็นที่ยอมรับโดยชาอ์เราะฮ์ เพราะจะเป็นการทำลายจิตวิญญาณและผลบุญต่างๆ และจะไม่ปลอดภัยในชีวิตในโลกหน้า ดังนั้นอิสลามจึงกำชับในเรื่องดังกล่าวนี้ ให้มุสลิมและองค์กรมุสลิมพึงระวังในสิ่งเหล่านี้

3. ดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิตให้สดใสน้อยเสมอ

การมีสุขภาพที่ดีเป็นสิ่งที่อิสลามให้ความสำคัญ อิสลามถือว่าการมีสุขภาพพลานามัยที่ดีคือความโปรดปรานที่ยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ ที่มีต่อบ่าวของพระองค์ ซึ่งท่านนบี ﷺ ได้กล่าวเตือนประชาชาติของท่านว่า มนุษย์ส่วนใหญ่จะไม่แยแส และมักจะปล่อยปะละเลยต่อความโปรดปรานอันนี้ ดังที่ท่านกล่าวว่า

((نِعْمَتَانِ مَعْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ))

(أخرجه البخاري، 1400: 6412)

ความว่า “ความโปรดปรานสองประการที่ผู้คนส่วนใหญ่ไม่เห็นคุณค่า นั่นคือ การมีสุขภาพที่ดี และการมีเวลาว่าง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 6412)

สุขภาพและเวลาว่างเป็นสิ่งสำคัญ อิสลามถือว่า การไม่เอาใจใส่ต่อสุขภาพ ไม่ให้สิทธิแก่มันอย่างพอเพียงไม่ว่าจะเป็นในด้านอาหาร การพักผ่อน การผ่อนคลายทางเพศอย่างถูกต้อง ตามที่ศาสนากำหนด เป็นสิ่งต้องห้ามทั้งสิ้น ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((جَاءَ ثَلَاثَةٌ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَانَتْهُمْ تَفَالُوهَا، فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ أَحَدُهُمْ: أَمَّا أَنَا فَإِنِّي أُصَلِّي اللَّيْلَ أَبَدًا، وَقَالَ آخَرُ: أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أَفْطِرُ، وَقَالَ آخَرُ: أَنَا أَعْتَزِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: «أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا، أَمَّا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ، لَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ، وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»))

(أخرجه البخاري، 1400: 4776)

ความว่า “มีบุคคลสามคนมาที่บ้านภรรยาของท่านนบี ﷺ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับการเป็นอยู่ของท่าน ครั้นเมื่อพวกเขาได้คำตอบ พวกเขาต่างพูดคุยกันประหนึ่งเหมือนว่าจะมัลลของท่านนบี ﷺ ที่พวกเขาได้ยินนั้นเป็นงานที่เล็กน้อยมาก พวกเขาจึงพูดว่า พวกเราจะเทียบกับท่านนบี ﷺ ได้อย่างไรกัน เพราะท่านนั้นได้รับการอภัยโทษจากอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งที่ผ่านมาและที่จะเกิดขึ้นในบั้นปลายแล้ว ดังนั้น บุคคลหนึ่งในจำนวนพวกเขากล่าวว่า ฉันจะละหมาดตลอดคืน อีกคนกล่าวว่า ฉันจะถือศีลอดตลอดปีจะไม่มียวันไหนที่ฉันไม่ถือศีลอดเป็นอันขาด คนต่อไปกล่าวว่า ฉันจะไม่เข้าใกล้ผู้หญิงและจะไม่แต่งงานตลอดไป ทันทีที่ท่านนบี ﷺ ผ่านมาได้ยิน ท่านกล่าวว่า “พวกท่านได้กล่าวเช่นนั้น ฟังรู้เถิดว่า ฉันขอสาบานด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ ฉันคือคนที่ยำเกรงต่อพระองค์มากกว่าพวกท่าน แต่ฉันนั้นถือศีลอดแล้วก็ละศีลอด ฉันละหมาดและฉันก็พักผ่อนนอนหลับ และฉันได้แต่งงาน ใครก็ตามที่เกลียดชังแบบอย่างของฉัน ถือว่าเขาไม่ใช่พวกฉัน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 4776)

หลักฐานข้างต้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์และสมดุลของหลักคำสอนอิสลามที่สอดคล้องกับธรรมชาติของชีวิตของมนุษย์ ที่จะต้องมีการผ่อนคลายและดำเนินกิจกรรมหลายๆอย่างในฐานะมนุษย์ ดังนั้นอิสลามจึงได้นำเสนอแบบอย่างที่ดีที่สุดในเรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวทางของศาสนา คือแบบอย่างของท่านนบี ﷺ ที่ท่านจะพยายามดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย เหมือนสามัญชนทั่วไป เพื่ออำนวยความสะดวกในการนำไปปฏิบัติในชีวิตของทุกคน โดยที่ท่านจะไม่ปฏิบัติสิ่งใดจนละเลยสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในชีวิต ทั้งนี้เพื่อที่ชีวิตของมุสลิมนั้นจะไม่ใช้ชีวิตที่เคร่งเครียดอยู่ตลอดเวลาแต่เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยความสุข ดังนั้นองค์การมุสลิมจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติในด้านต่างๆที่จำเป็นต่อชีวิตของพนักงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพักผ่อนและการผ่อนคลายจากการทำงานหนักทั้งหลาย

4. หลีกห่างจากสิ่งที่เป็นอบายมุข

การสร้างความเสี่ยงทุกอย่างนั้นเป็นสิ่งที่อิสลามห้ามไว้อย่างเด็ดขาด ดังนั้นอิสลามจึงได้ห้ามการเข้าใกล้อบายมุขทุกชนิดอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رَجَسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ اَلْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ۝﴾

(المائدة: 90-91)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! ที่จริงสุราและการพนันและแท่นหินสำหรับเชือดสัตว์บูชา และการเสี่ยงตัวนั้น เป็นสิ่งโสมนอนเกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลจากมันเสีย เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความสำเร็จ ที่จริงชัยฏอนนั้นเพียงต้องการที่จะให้เกิดการเป็นศัตรูกันและการเกลียดชังกันระหว่างพวกเจ้าในสุราและการพนันเท่านั้น และมันจะหันเหพวกเจ้าออกจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ และการละหมาด ดังนั้น พวกเจ้าจะหยุดจากพฤติกรรมดังกล่าวได้หรือยังเล่า”

(อัลมาอิดะฮ์: 90-91)

เมอลานา ซัยยิด อบูล อะลา เมาดูดี (2545: 487) ได้กล่าวว่า ในอายัตนี้ มี 4 อย่างที่ถูกกำหนดให้เป็นสิ่งต้องห้ามโดยสิ้นเชิง นั่นคือ น้ำเมา การพนัน การบูชายันต์ และการเสี่ยงตัว

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدِ شَرِّكَائِمْصَبَغَ يَدِهِ فِي لَحْمِ خِنْزِيرٍ وَدَمِهِ))

(أخرجه مسلم، 1991: 2260)

ความว่า “ผู้ใดที่เล่นลูกเต๋าเสมือนกับว่าเขาได้จุ่มมือของเขาลงในเนื้อหมูและเลือดของมัน”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 2260)

อบายมุขทั้งหลายจะนำพามนุษย์ไปสู่ความหายนะและการเป็นศัตรูกัน ดังนั้น อิสลามได้ห้ามมุสลิมไม่ให้ยุ่งเกี่ยวและออกห่างให้มากที่สุด อิสลามได้กำชับให้มุสลิมต่อสู้กับสิ่งเหล่านี้ อย่างเปิดเผยหากว่ามีความสามารถ อดทนในการเผชิญหน้าและให้รู้รังเกียจสิ่งนั้นถึงแม้ว่าจะไม่สามารถห้ามปรามได้ก็ตาม ดังนั้นองค์การมุสลิมนอกจากจะต้องส่งเสริมการทำความดีแล้วจะต้องมีนโยบายที่ออกห่างจากสิ่งที่เป็นอบายมุขทุกประการ

5. สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย

อิสลามได้สอนให้มุสลิมดูแลความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นที่พักอาศัย ถนนหนทาง ให้พ้นจากสิ่งเป็นอันตราย โดยการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมนั้นคือส่วนหนึ่งของความศรัทธา ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ، أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ))

(متفق عليه)

ความว่า “การศรัทธามีเจ็ดสิบกว่าแขนง หรือ หกสิบกว่าแขนง ที่ประเสริฐที่สุดคือ คำกล่าวที่ว่า ลาอิลาฮาอิลลัลลอฮฺ ที่ต่ำที่สุดคือ การขจัดขวากหนามออกจากเส้นทางสัญจร และความละอายเป็นแขนงหนึ่งของการศรัทธา”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 9 Muslim, 1991: 162)

นอกจากการดูแลสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพแล้วอิสลามยังให้ความสำคัญกับการทำให้สิ่งแวดล้อมปราศจากสิ่งคุกคามทางด้านจิตวิญญาณท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ))

(متفق عليه)

ความว่า “แท้จริงบรรดาโมลาคะฮฺจะไม่เข้าบ้านที่มีสุนัข และรูปภาพ”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 3227 Muslim, 1991: 2106)

หลักฐานข้างต้นชี้ให้เห็นว่าอิสลามได้กำชับให้มุสลิมคอยตรวจตราและอาสาช่วยเหลือสังคมให้พ้นจากความเดือดร้อนแม้แต่เป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยก็ตาม ให้พ้นจากสิ่งทีอาจสร้างความเดือดร้อนแก่สังคม ทั้งทางด้านกายภาพหรือด้านจิตวิญญาณ

6. การหลีกเลี่ยงและป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

สิ่งเป็นต้นเหตุแห่งความหายนะนั้นเป็นสิ่งที่อิสลามต่อต้านและห้ามปรามมุสลิมอย่างเด็ดขาด ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾

(البقرة : 195)

ความว่า “และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ”

(อัลบะเกาะเราะหฺ : 195)

ซึ่งการกระทำใดๆที่เป็นอันตรายนั้นไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับผู้ใด ในระดับใด ถือเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตให้กระทำได้ในทุกรูปแบบดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ))

(أخرجه ابن ماجه، د. ت: 2341)

ความว่า “ไม่เป็นภัยหรืออันตราย (ต่อตนเอง) และไม่ก่อให้เกิดอันตราย (ต่อบุคคลอื่น)”

(บันทึกโดย Ibn Mājah, n.d.: 2341)

จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ข้างต้นแสดงได้ว่า อิสลามได้คำนึงถึงความปลอดภัยทุกมิติ ทั้งระบบการดำรงชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัจเจกหรือสังคม มุสลิมจะต้องปฏิบัติตนให้ปลอดภัยในทุกที่ที่มุสลิมดำรงชีวิตอยู่ทั้งต่อตนเองและผู้ ซึ่งกระบวนการรักษาความปลอดภัยนี้จะต้องถือปฏิบัติโดยองค์การมุสลิม ต่อสมาชิกในองค์กร ต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในทุกระดับอย่างเคร่งครัดซึ่งสามารถจำแนกเป็นขั้นตอนได้ดังนี้คือ

1. ขั้นตอนการป้องกันภัย คือขึ้นก่อนการสูญเสียหรืออุบัติเหตุ มีดังต่อไปนี้คือ
 - 1.1 การขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์ ﷻ ให้พ้นจากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง
 - 1.2 วิเคราะห์พฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและป้องกันการเกิดพฤติกรรมดังกล่าว
 - 1.3 จัดสภาพแวดล้อมให้ปราศจากอันตรายและอยู่ในสภาพที่ปลอดภัย
 - 1.4 อบรมและให้ความรู้ แนวทางการทำงานที่ปลอดภัยให้แก่พนักงาน

- 1.5 ตรวจตราเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ
 - 1.6 ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเครื่องจักรและสิ่งแวดล้อม
 - 1.7 หาวิธีการแก้ไขและแจ้งให้พนักงานทราบเมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น
2. ขั้นการรักษาเยียวยา คือขั้นหลังการสูญเสียเป็นขั้นตอนหลังเกิดเหตุการณ์ความสูญเสียขึ้นแล้ว มีดังต่อไปนี้
- 2.1 การให้กำลังใจและการขออภัยต่ออัลลอฮ์ ﷻ ให้ประธานความง่ายตายในการรักษา และให้หายจากการสูญเสียโดยเร็ว
 - 2.2 ให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่พนักงาน
 - 2.3 จ่ายค่าชดเชยให้แก่พนักงานที่เข้ารับการรักษายาบาล
 - 2.4 ให้การดูแลพนักงานหากเกิดความพิการแก่พนักงานที่ได้รับอุบัติเหตุ
 - 2.5 ปรับเปลี่ยนงานแก่พนักงานที่ได้รับความสูญเสียจนไม่สามารถปฏิบัติงานเดิมของตนได้

สรุปได้ว่า การดูแลสุขภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของพนักงานหรือเจ้าหน้าที่รวมทั้งของผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร จะต้องได้รับการรับรองและเอาใจใส่จากหน่วยงานต้นสังกัดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานหรือฝ่ายที่ดูแลด้านทรัพยากรมนุษย์ ให้อยู่ในระดับที่สามารถให้ความไว้วางใจต่อผู้ปฏิบัติหน้าที่ และเต็มศักยภาพความสามารถของหน่วยงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญและเป็นสิ่งที่องค์กรควรถือปฏิบัติในหน่วยงานของตนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจและรับรองคุณภาพชีวิตในระหว่างการปฏิบัติงาน อันมีผลนำไปสู่ความก้าวหน้าและความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กร ความปลอดภัยตามหลักการอิสลามที่กล่าวมาข้างต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการบำรุงรักษาทรัพยากรมนุษย์เนื่องจากอุบัติเหตุและโรคร้ายไข้เจ็บที่เกี่ยวข้องจากการทำงานย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรทำให้ขาดพนักงานปฏิบัติงานหรือให้บริการทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยและจัดหาพนักงานปฏิบัติงานทดแทนรวมทั้งทำให้พนักงานที่เหลือเสียขวัญและกำลังใจในการทำงาน

2.1.3.6 แรงงานสัมพันธ์ในอิสลาม

อิสลาม ถือว่ามนุษย์มีฐานะที่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าเขาจะทำงานในตำแหน่งเฉพาะหรือตำแหน่งทั่วไปก็ตามดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสความว่า “โอ้มนุษย์ชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่าและตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มิเคยรติยั้งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า” (อัลหุรอต:13) ด้วยเหตุนี้อิสลามจึงเชิญชวนคนทุกคนมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกันดังนี้

1. การให้เกียรติและปฏิบัติต่อกันด้วยดี

อิสลามได้เชิญชวนมนุษย์ให้ดำเนินชีวิตอย่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน หลีกเลี่ยงการดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น ดังคำดำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّغَابِ بِئْسَ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ١١﴾

(الحجرات: 11)

ความว่า “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลาย! ชนกลุ่มหนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยชนอีกกลุ่มหนึ่ง บางทีชนกลุ่มที่ถูกเยาะเย้ยนั้นจะดีกว่าชนกลุ่มที่เยาะเย้ย และสตรีกลุ่มหนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยจะดีกว่ากลุ่มที่เยาะเย้ย และพวกเจ้าอย่าได้ตำหนิตัวของพวกเจ้าเอง และอย่าได้เรียกกันด้วยฉายาที่ไม่ชอบ ช่างเลวทรามจริง ๆ ที่บรรดาผู้ศรัทธาจะเรียกกันว่า เป็นผู้ฝ่าฝืน ภายหลังจากที่ได้มีการศรัทธากันแล้ว และผู้ใดไม่สำนึกผิด ชนเหล่านั้นคือบรรดาผู้อธรรม”

(อัลหุญรอต: 11)

ในอายะฮ์นี้ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงห้ามในภาพรวมต่อผู้ศรัทธา จากการเยาะเย้ยซึ่งกันและกันในทุกรูปแบบ (al-Tabariy , 1987:11/83)

มุสลิมจึงต้องพยายามรักษาความรู้สึกและน้ำใจของผู้ที่อยู่ด้วยกัน ไม่ให้ผู้ที่อยู่ด้วยกันนี้มีความลำบากใจและเสียใจท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า :

((إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَىٰ اثْنَانِ دُونَ صَاحِبِهِمَا فَإِنَّ ذَلِكَ يُحْزَنُ))

(متفق عليه)

ความว่า “เมื่อพวกท่านอยู่ร่วมกันสามคนก็จงอย่ากระซิกระหว่างสองคนโดยละเลยเพื่อนอีกคนของทั้งสอง เพราะการกระทำดังกล่าวจะทำให้เขาเสียใจ”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 6290 Muslim, 1991: 2184)

การรักษาใจและให้เกียรติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนั้นเป็นสิ่งที่อิสลามได้เรียกร้องให้มุสลิมปฏิบัติเสมือนว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็น เพื่อนบ้านหรือคนรับใช้ก็ตาม เพราะอิสลามถือว่าตำแหน่งหน้าที่ที่แต่ละคนรับผิดชอบนั้น ไม่อาจทำให้ความเป็นคน

ของเขาต้องถูกลดเกียรติลง ดังนั้นเราจะเห็นว่าท่านนบี ﷺ นั้นจะให้เกียรติกับทุกคน ดังที่ท่านอนัส رضي الله عنه ได้เล่าว่า

((خَدَمْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَشْرَ سِنِينَ فَمَا قَالَ لِي أَفْ قَطُّ وَمَا قَالَ لِي شَيْءٌ صَنَعْتُهُ لَمْ صَنَعْتُهُ وَلَا لِي شَيْءٌ تَرَكْتُهُ لَمْ تَرَكْتُهُ))

(أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ، 1975 : 2015)

ความว่า “ฉันได้รับใช้ท่านนบี ﷺ เป็นเวลาสิบปี ท่านไม่เคยกล่าว “อุฟ แสดงความไม่พอใจ ” ต่อฉันเลย และท่านไม่เคยกล่าวว่าใดๆ ในสิ่งที่ฉันได้ทำว่า “ทำไมเจ้าถึงทำเช่นนี้ ” และในสิ่งที่ฉันไม่ได้ทำว่า “ทำไมเจ้าถึงไม่ทำเช่นนั้น ”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy, 1975: 2015)

สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานที่บ่งชี้ให้ทราบ bahwa อิสลามได้วางกรอบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ให้มุสลิมปฏิบัติต่อกัน ด้วยความดีงามและให้เกียรติต่อกัน โดยให้มุสลิมพยายามถนอมน้ำใจต่อกันและรักษาความรู้สึกของกันและกันให้ถึงที่สุดเท่าที่บุคคลหนึ่งจะพึงกระทำต่อพี่น้องของเขาได้

2. ช่วยเหลือกันในเรื่องที่ถูกต้อง

อัลกุรอานได้เรียกร้องเชิญชวนให้ มวลมุสลิมช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นความดีและคุณธรรมทั้งหลาย โดยไม่จำกัดว่าผู้ใดที่กระทำในความดีนั้นๆ และห้ามปรามการช่วยเหลือที่เป็นบาปและศัตรูต่อกัน โดยไม่จำกัดว่าเป็นเครือญาติหรือมิตรสหายก็ตาม

﴿وَتَعَاوُنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوُنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾

(2:195)

ความว่า “และพวกจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาปและเป็นศัตรูกัน”

(อัลมาอิดะฮ์: 2)

ชัยยิด กุฎุบ (ม.ป.ป.:4/168) ได้กล่าวว่า อิสลามได้นำพาสังคมอาหรับสู่มาตรฐานใหม่ทางจริยธรรมที่สูงส่งโดยได้การให้มนุษย์ได้เชื่อมโยงจิตใจของตนกับพระเจ้า อิสลามได้ปล้ำล้างการคลั่งชาติ ชาตินิยมจากชาติอาหรับและมนุษย์ทั้งหมด ไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยการช่วยเหลือในความดีงามและหลีกเลี่ยงการช่วยเหลือในสิ่งที่ไม่ดีและเป็นศัตรู อย่างเป็นรูปธรรมทั้งที่ก่อนหน้านี้ สิ่งเหล่านี้เป็นแค่สุภาจิตและสโลแกนเท่านั้นในสังคมอาหรับ

การช่วยเหลือกันนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องให้ความร่วมมือด้วยดี แก่ทุกคนที่ขอความช่วยเหลือหรือเชิญชวนให้กระทำความดีที่ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((لَا يَسْتُرُ عَبْدٌ عَبْدًا فِي الدُّنْيَا إِلَّا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ))

(أخرجه مسلم، 1991: 4698)

ความว่า “บ่าวคนหนึ่งจะไม่ปิดบัง (การงานที่ไม่ดีของ) บ่าวอีกคน เว้นแต่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ปิดบังเขา (จากไฟนรก) ในวันกิยามะฮ์”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 4698)

อายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าจำเป็นที่มุสลิมทุกคนจะต้องให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกันในความดี โดยเฉพาะผู้ที่เป็นผู้ตามทุกคนจะต้องถือปฏิบัติในคำสั่งและให้ความร่วมมือในภารกิจขององค์กร ตราบใดที่การกระทำนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่ออัลลอฮ์ ﷻ

3. การตักเตือนซึ่งกันและกันในองค์กร

เนื่องจากมนุษย์ มีธรรมชาติที่หลงลืมและโง่เขลา ดังนั้นมนุษย์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการตักเตือนซึ่งกันและกัน อิสลามจึงได้กำหนดให้มุสลิมทุกคนมีหน้าที่ในการตักเตือนซึ่งกันและกันท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا: مَنْ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ
وَلِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ))

(أخرجه مسلم، 1991: 55)

ความว่า “ศาสนาคือการตักเตือน พวกเรากล่าวว่า เพื่อใคร? ท่านนบี ﷺ ตอบว่า เพื่ออัลลอฮ์ ﷻ เพื่อคัมภีร์ของพระองค์ เพื่อเราะสูลของพระองค์ เพื่อบรรดาผู้นำของมวลมุสลิม และเพื่อบรรดาคนทั่วไป”¹³

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 55)

ซึ่งการตักเตือนนี้ อิสลามได้วางกรอบไว้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล และหน้าที่ความรับผิดชอบของเขาดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ
فَلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ))

(أخرجه مسلم، 1991: 49)

ความว่า “ผู้ใดในหมู่พวกท่านพบเห็นสิ่งชั่วช้าหนึ่งๆ ก็จงเปลี่ยนแปลง (ขจัด) สิ่งนั้นด้วยมือของเขา แต่หากว่าเขาไม่สามารถ (ระงับสิ่งเหล่านั้นด้วยมือ) ก็จงเปลี่ยนแปลงด้วยลิ้น

¹³ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 13

(วาจา)ของเขา แต่หากเขายังไม่สามารถ(ระงับสิ่งนั้นด้วยวาจา)ก็จงเปลี่ยนแปลงด้วยจิตใจของเขา(ความรู้สึกที่รังเกียจต่อสิ่งนั้น) และ (การเปลี่ยนแปลงด้วยจิตใจนั้น)นั่นถือว่าเป็นศรัทธาที่อ่อนแอที่สุด”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 49)

มนุษย์มักจะตกเตือนกันในเรื่องที่ตนเองคิดว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญเสมอ ดังนั้นอิสลามจึงกำชับให้มุสลิมตกเตือนในเรื่องที่เป็นการสั่งให้ปฏิบัติความดีและห้ามปรามในเรื่องที่เป็นความชั่วทั้งหลาย เพราะอิสลามถือว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ทุกคนต้องต้องตกเตือนกัน ซึ่งสิ่งที่เป็นความดีและความชั่วที่มีอยู่ในกรอบของอิสลามนั้นได้ครอบคลุมถึงทุกอย่างที่มีในองค์การต่างๆอยู่แล้ว ดังนั้นการพยายามตกเตือนสมาชิกในองค์การตามกรอบและวิธีการที่อิสลามกำหนดนั้นจะนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จด้วยเช่นกัน

4. การปรึกษาหารือ

การปรึกษาหารือเป็นสิ่งที่อิสลามให้ความสำคัญมากในการบริหารจัดการองค์การ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงกำชับให้ผู้ที่เป็นผู้นำทั้งหลายใช้กระบวนการปรึกษาหารือในกิจการขององค์การอัลกุรอานได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า

﴿وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ﴾

(الشورى: 38)

ความว่า “และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขา”¹⁴

(อัลชอโรอ: 38)

ท่านอับดุลลอฮ์เราะฮ์ม่าน ได้กล่าวว่า

((مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ مُشَاوَرَةً لِأَصْحَابِهِ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ))

(أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ، 1975: 320)

ความว่า “ฉันไม่เคยเห็นผู้ใดที่ประชุมหารือกับบรรดา สหายของเขา มากกว่าท่านนบี ﷺ”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy, 1975: 320)

¹⁴ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 8

การประชุมหารือกันเป็นสิ่งสำคัญในอิสลามจนท่านนบี ﷺ จะไม่ตัดสินใจอะไรออกไปโดยเฉพาะในเรื่องของส่วนรวมหากไม่มีการปรึกษาหารือกัน บางครั้งท่านปรึกษาแม้แต่ในเรื่องส่วนตัวท่าน (M. Fethullah Gulen , 2014:340)

ซึ่งหลักการชูรอดังกล่าวนี้ ครอบคลุม ทุกเรื่องราวขององค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การคัดเลือก การประเมินและอื่น หลักการนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการตัดสินใจและเป็นที่ยอมรับ ในประเด็นหรือกฎเกณฑ์ที่ไม่ได้ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนล่วงหน้าไว้ หรือในกรณีที่ต้องการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าให้แก่องค์การที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย

5. การสร้างความรักและความเป็นพี่น้อง

หน้าที่ที่สำคัญขององค์การ ในมุมมองของอิสลามคือจะต้องสร้างความรักความสามัคคีในลักษณะของความเป็นพี่น้องให้เกิดขึ้นในชุมชน สังคมหรือองค์การที่สังกัดอยู่หรือเป็นสมาชิกระหว่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การที่เป็นองค์การของมุสลิม ในเรื่องนี้อัลลอฮ์ ﷻตรัสว่า

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾

(الحجرات: 10)

ความว่า “แท้จริงผู้ศรัทธาทั้งหลายเป็นพี่น้องกัน

(อัลหุญรอต: 10)

เมอลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี (2545: 2637) ได้กล่าวว่า โองการนี้ได้สร้างความเป็นพี่น้องสากลของมุสลิมขึ้นทั่วโลก และจากคำสอนนี้เองความรู้สึกเป็นพี่น้องกันได้เกิดขึ้นในหมู่มุสลิมและไม่เกิดขึ้นในหมู่ศาสนิกอื่น

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ))

(متفق عليه)

ความว่า “คนหนึ่งคนใดในหมู่พวกท่านจะยังไม่เป็นผู้ศรัทธาอย่างสมบูรณ์ จนกว่าเขาจะปรารถนาให้พี่น้องของเขาได้รับในสิ่งที่เขาปรารถนาจะให้ตนเองได้รับ”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 13 Muslim, 1991: 45)

จากอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษของต้นแสดงให้เห็นว่าอิสลามให้ความสำคัญต่อความเป็นพี่น้องและความรักในองค์การ เพราะความรักและความเป็นพี่น้องจะทำให้องค์การมีความเข้มแข็งและสมัครสมานสามัคคี และสามารถป้องกันความแตกแยกที่นำไปสู่ความอ่อนแอ ดังนั้นองค์การที่สมาชิกมีความรักและให้อภัยซึ่งกันและกันจะกลายเป็นองค์การที่สมาชิกมีความสุขที่ได้

ร่วมงานและจะทุ่มเทความสามารถแก่องค์การได้อย่างมาก ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้โดยง่าย และมั่นคง ดังนั้นอิสลามจึงเน้นหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

6. ส่งเสริมความเป็นญามาอะฮ์และหลีกเลี่ยงความแตกแยก

ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ขององค์การนั้น ไม่อาจที่จะสำเร็จลุล่วงไปได้โดยอาศัยกำลังของใครคนใดคนหนึ่งโดยลำพัง ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องใช้ความพยายามของสมาชิกทั้งหมดภายในองค์การ ในขณะเดียวกันเป้าหมายขององค์การจะไม่สามารถบรรลุผลได้ท่ามกลางการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายของผู้คนในองค์การ ด้วยเหตุนี้เองอิสลามจึงได้วางกรอบความสำเร็จขององค์การไว้ว่าต้องมีความเป็นหนึ่งเดียว และห้ามปรามการแตกแยกกันไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด อัลกุรอานได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾

(آل عمران : 103)

ความว่า “และพวกเจ้าจงยึดสายเชือกของอัลลอฮ์ ﷻ โดยพร้อมกันทั้งหมดและจงอย่าแตกแยกกัน”

(อาลอิมรอน : 103)

อัลญะบะรีย (al-Tabariy, 2000:7/70) ได้อธิบายว่า หมายถึงการยึดถือในศาสนาของอัลลอฮ์ที่ได้ทรงสั่งใช้แก่พวกเจ้า

ในขณะเดียวกันอัลกุรอานก็ได้ห้ามไม่ให้ สร้างความแตกแยก โดยอัลกุรอานพยายามชี้แจงให้ทราบว่า หากว่ามีความแตกแยกแล้ว สังคมหรือองค์การนั้น ก็จะประสบกับความอ่อนแออย่างแน่นอน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงตรัสว่า

﴿وَلَا تَنَزَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِجَاكُمْ﴾

(الانفال : 46)

ความว่า “และจงอย่าขัดแย้งกัน จะทำให้พวกเจ้าย่อท้อ และทำให้ความเข้มแข็งของพวกเจ้าหมดไป”

(อัลอันฟาล : 46)

ท่านอิบนุกะษีร ได้อธิบายว่า พระองค์อัลลอฮ์ได้สอนมารยาทในการพบเจอศัตรู และแนวทางในการให้เกิดความกล้าหาญเมื่อต้องเผชิญหน้ากับบรรดาศัตรู (Ibn Kathīr, 1999: 4/70)

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ، وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ،

وَهُوَ مِنَ الْاِثْنَيْنِ أَبْعَدُ مَنْ أَرَادَ بِحُبُوحَةِ الْجَنَّةِ فَلْيَلْزِمِ الْجَمَاعَةَ))

(أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ، 1975: 2165)

ความว่า “จำเป็นที่ท่านทั้งหลายจะต้องอยู่ร่วมกับหมู่คณะ และท่านทั้งหลายจงระวังการแตกแยก แท้จริงชัยฏอนจะอยู่กับคนที่ปลีกตัวออกมาเพียงลำพัง และมันจะออกห่างจาก 2 คน (ผู้อยู่กับหมู่คณะ) ซึ่งผู้ใดที่ต้องการความสุขแห่งสวนสวรรค์จำเป็นที่เขาจะต้องอยู่ร่วมกับหมู่คณะ”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy, 1975: 2165)

ในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร อิสลามได้เชิญชวนมวลมนุษยชาติให้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ในองค์กรอิสลาม ปัจจัยนี้ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในเรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างนายจ้างและหัวหน้ากับคนที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชา ให้อยู่ในขอบเขตอันดีงามของหลักการอิสลาม เพื่อที่จะป้องกันกรณีพิพาทจากทั้งสองฝ่ายให้มากที่สุดโดยทั้งสองฝ่ายจะต้องให้เกียรติแก่อีกฝ่ายและให้ความเป็นธรรมต่อกัน

สรุปได้ว่าการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เป็นกระบวนการสำคัญในแรงงานสัมพันธ์ขององค์กร ซึ่งกระบวนการสร้างให้ได้มาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีนี้ สามารถทำได้หลายวิธีขึ้นกับความสามารถขององค์กร และอิสลามได้ส่งเสริมให้มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีนี้ให้เกิดขึ้นจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบของศาสนาอิสลาม

2.1.3.7 การประเมินผลการปฏิบัติงานในอิสลาม

การประเมินผลการปฏิบัติงาน ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างหนึ่งในกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์และเป็นสิ่งที่อิสลามได้กำชับให้มีการถือปฏิบัติโดยองค์กรของมุสลิม ทั้งนี้การประเมินผลนั้นเป็นกระบวนการรวบรวมหลักฐานการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลในสภาพความเป็นจริงที่เขาได้ปฏิบัติเพื่อใช้ในการเป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานและเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือนโดยยึดหลักฐานที่ได้จากการประเมินด้วยความยุติธรรม ดังที่อัลกุรอานได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُوا إِيمَانًا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا

بِجَهْلَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦٠﴾

(الحجرات: 6)

ความว่า “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลาย ! หากคนชั่วนำข่าวใดๆ มาแจ้งแก่พวกเจ้า พวกเจ้าก็จงสอบสวนให้แน่ชัด หาไม่แล้วพวกเจ้าก็จะก่อเคราะห์กรรมแก่พวกหนึ่งโดยไม่รู้ตัว แล้วพวกเจ้าจะกลายเป็นผู้เสียใจในสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไป”¹⁵

¹⁵ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 9

(อัลหุญรอต: 6)

ท่านนบี ﷺ จะคอยสอดส่องดูแลผู้อยู่ภายใต้การปกครองและบริหารกิจการของพวก เขาท่านจะคอยตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของพวกเราและคอยชี้แนะแนวทางการปรับปรุง แก้บรรดาข้อหาบะฮฺ ดังหะดีษที่ว่า

((عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اسْتَعْمَلَ النَّبِيُّ ﷺ رَجُلًا مِنَ الْأَزْدِ يُقَالُ لَهُ ابْنُ اللَّثِيَّةِ عَلَى الصَّدَقَةِ، فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ: هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أُهْدِيَ لِي قَالَ: فَهَلَّا جَلَسَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ، أَوْ بَيْتِ أُمِّهِ فَيَنْظُرَ أَيُّهُدَى لَهُ أَمْ لَا؟ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَأْخُذُ أَحَدٌ مِنْهُ شَيْئًا إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى رَقَبَتِهِ إِنْ كَانَ بَعِيرًا لَهُ رُغَاءٌ، أَوْ بَقَرَةً لَهَا خَوَارٌ، أَوْ شَاةٌ تَبْعَرُ» ثُمَّ رَفَعَ بِيَدِهِ حَتَّى رَأَيْنَا غُفْرَةً يُطَيِّهِ: اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ، اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ ثَلَاثًا))

(متفق عليه)

ความว่า “จากอบิฮุมายด์ อัซซาดิยฺ ﷺ กล่าวว่า ท่านนบี ﷺ ได้ แต่งตั้งผู้ขายคนหนึ่งที่มาจากอัลอัซดีซึ่งถูกเรียกว่าอับนุอัลลัตบี ยะฮฺให้เป็นผู้จัดเก็บศอดะเกาะฮฺ เมื่อเขาเดินทางกลับมาเขากล่าว ว่า ส่วนนี้สำหรับพวกท่านและอันนี้พวกเขามอบให้เป็นของกำนัล แก่ฉัน ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า หากเขานั่งรออยู่ภายในบ้านของ บิดาหรือบ้านมารดาเขาจะได้รับของกำนัลหรือไม่? ขอสาบานต่อ ผู้ที่ชีวิตของฉันอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์ไม่มีสิ่งใดที่มีผู้เอาไป นอกจากในวันกิยามะฮฺเขาจะแบกมันไว้บนต้นคอถึงแม้จะเป็นอูฐที่ มันร้องคราง หรือวัวที่ร้องครวญคราง หรือแพะที่เป็นโรคเรื้อน ต่อจากนั้นท่านนบี ﷺ ได้ยกมือขึ้นสูงจนกระทั่งพวกเราเห็นรักแร้ และกล่าวว่า โอ้อัลลอฮฺ ﷻ ฉันได้บอกพวกท่านแล้วใช่หรือไม่ (สามครั้ง)”¹⁶

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 2597 Muslim, 1991: 1832)

อะหมัด อิบรอฮีม อูบูนิน (2553: 111) กล่าวว่า เจ้าหน้าที่ในมุมมองของอิสลาม ถือว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่คอยควบคุมดูแลที่มีความรับผิดชอบ ด้วยเหตุนี้พวกเขาเองก็ต้องรับผิดชอบใน การตักเตือนเจ้าหน้าที่ที่อยู่ภายใต้การบริหารและการจัดการงานของเขา เพื่อให้พวกเขาจะได้ปฏิบัติ

¹⁶ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมหน้า 15

หน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบริสุทธิ์ใจ พร้อมทั้งทุ่มเทกำลังกายกำลังใจเพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยไม่จำเป็นจะต้องมีหัวหน้างานคอยมาสอดส่องดูแล

นอกจากการตรวจสอบและประเมินจากหน่วยงานหรือระบบขององค์กรแล้ว มุสลิมทุกคนจะต้องพึงระวังการตรวจสอบจากอัลลอฮ์ในการกระทำหรือปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตลอดเวลา ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَلْتَسْأَلْنِ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

(النحل: 93)

ความว่า “และแน่นอนพวกเจ้าจะถูกสอบสวนถึงสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้”

(อันนะหฺล: 93)

เมาลานา ซัยยิด อับดุล อะลา เมาดูดี (2545: 1167) ได้กล่าวว่า เป็นการแสดงว่าอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงให้อำนาจและเสรีภาพแก่มนุษย์ที่จะปฏิบัติตามทางหนึ่งทางใด ในหลายๆทาง นั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมอัลลอฮ์ ﷻ จึงทรงจัดเตรียมทางนำไว้ให้แก่คนที่มีเจตนาจะปฏิบัติตามทางที่ถูกต้องและปล่อยให้คนที่ต้องการจะออกนอกทางได้หลงทางออกไปและจงแนใจว่าอัลลอฮ์ ﷻ จะให้มนุษย์ได้รับผิชอบในสิ่งที่เขาได้กระทำไว้

จะเห็นได้ว่าอิสลามได้ส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานและการประเมินผลการปฏิบัติงานจาก ตนเองและการประเมินโดยองค์กร การประเมินโดยตนเองนั้นคือการที่ บุคคลจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองต่อหน้าอัลลอฮ์ ﷻ แม้ว่ากลไกต่างๆของหน่วยงานจะไม่สามารถตรวจสอบได้ ในขณะที่ยังตรวจสอบจากองค์กร คือการที่องค์กรพยายามหาวิธีการที่ดีที่สุดในการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม ซึ่งองค์กรหรือฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จะต้องพยายามหาเครื่องมือและวิธีการต่างๆที่ดีที่สุดและสอดคล้องกับระบบของหน่วยงานมาใช้ในการประเมินการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

สรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลามมีความครอบคลุมถึงมิติทางด้านจิตวิญญาณ กฎหมายอิสลาม คุณธรรมจริยธรรมอิสลามและวิทยาการสมัยใหม่ ที่จะต้องดำรงไว้ในการจัดการอิสลามอย่างแยกไม่ออก ในแง่ของเป้าหมายและความสำเร็จนั้นการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลามนั้นองค์กรหรือผู้ปฏิบัติด้านทรัพยากรมนุษย์จะต้องบรรลุถึงความสำเร็จในโลกนี้และความสำเร็จโลกหน้า ด้วยการพยายามบริหารจัดการตามหลักวิชาและความถูกต้องเป็นธรรม และด้วยการตั้งใจเจตนาเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ และแสวงหาความโปรดปรานของพระองค์ โดยกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอิสลาม จะประกอบไปด้วย การวางแผน เพื่อกำหนดตำแหน่งของบุคคลกับหน้าที่และกำหนดความพึงพอใจในการทำงานให้แก่ปัจเจกบุคคล รวมทั้งคนส่วนรวมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้กระบวนการ และกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นมานั้นจะครอบคลุมถึงการแต่งตั้งบุคคล การฝึกอบรม การเลื่อนตำแหน่ง ตลอดจนเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ นับตั้งแต่ที่เข้ามาจนถึงเขาเกษียณออกไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในอิสลาม

2.2.1 ความสำคัญของการประกอบอาชีพและการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในอิสลาม

2.2.1.1 ความสำคัญของการประกอบอาชีพในอิสลาม

การประกอบอาชีพคือการแสวงหาปัจจัยยังชีพ ซึ่งการแสวงหาปัจจัยยังชีพนั้น คือ ธรรมชาติดั้งเดิมของสิ่งมีชีวิตที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้สร้างมาเพื่อการดำเนินชีวิตด้วยการใช้ประโยชน์จากสิ่งที้งอกเงยจากผืนแผ่นดินที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงเตรียมให้แก่ทุกชีวิต ด้วยกระบวนการผลิตจากสิ่งที่มีอยู่ในแผ่นดินเพื่อการอุปโภคบริโภค ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشَ ۚ قَلِيلًا ۚ مَا

تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾

(الاعراف: 10)

ความว่า “และแท้จริงนั้น เราได้ให้พวกเจ้ามีที่พำนักอยู่ในแผ่นดิน และเราได้ให้มีขึ้นแก่พวกเจ้า ซึ่งบรรดาเครื่องยังชีพในผืนแผ่นดิน นั้น ส่วนน้อยของพวกเจ้าเท่านั้นที่ชอบคุณ”

(อัลอะรอฟ : 10)

ยูซุฟ อัลเกาะเราะะฎอวีย (Yūsuf al- Qaradawiy, 2001: 137) ได้กล่าวว่า การประกอบอาชีพในอิสลามนั้นคือ สิ่งที่บังคับเหนือผู้ที่มีความสามารถ และไม่อนุญาตสำหรับมุสลิมในการไม่ทำงานด้วยการทู่หมัดตะฮะฮ์ และมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะท้องฟ้าจะไม่หลังฝนลงมาเป็นเงินทอง เช่นเดียวกันอิสลามก็ไม่อนุญาตให้อุปการะผู้ที่แข็งแรงสามารถที่จะทำงานประกอบอาชีพด้วยตนเองได้ ดังที่ท่านบิรฺ ﷻ ได้กล่าวว่า “ไม่อนุญาตให้ท่านแก่ผู้ที่ย่ำแย่และผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง”

ด้วยเหตุนี้ประชาชาติอิสลามหรือมุสลิมนั้น ได้ถูกกำหนดหน้าที่ให้ประกอบอาชีพ พวกเขาถูกห้ามไม่ให้แบมือขอจากผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จำเป็นเพื่อที่พวกเขาจะได้ไม่เป็นภาระต่อผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นบุรุษหรือผู้ขายเพราะเขามีหน้าที่ในการเป็นผู้นำและเสาหลักของครอบครัว ภาระหน้าที่นี้เป็นสิ่งที่คอยยกสถานะภาพ และภาพลักษณ์ของประชาชาติอิสลามบนหน้าแผ่นดิน ในการที่พวกเขาได้ยืนด้วยตัวของตัวเองและไม่ต้องคอยคาดหวังความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือประเทศอื่น ถึงแม้ว่าปัจจัยยังชีพนั้นได้ถูกกำหนดไว้แล้ว ณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ แต่มุสลิมทุกคนก็ต้องอาศัยความพยายามในการรับปัจจัยยังชีพจากอัลลอฮ์ ﷻ เพียงพอต่อการดำรงชีพของตนเองและผู้ครอบครัว หรือผู้ที่อยู่ในความดูแลของตน (Ilhāmiy Abdul Ghani Azmi , 2013: 9)

อิสลามถือว่าการประกอบอาชีพเป็นสิ่งมีเกียรติและความเกียรตร้านเป็นสิ่งที่ถูก
ประณาม โดยเฉพาะการละทิ้งการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพของบุคคลที่มีความสามารถนั้นถือเป็นสิ่ง
ต้องห้าม (หะรอม) และไม่อนุญาตให้มุสลิมเกียรตร้านจากการแสวงหาปัจจัยยังชีพ ด้วยข้ออ้างว่าจะ
ปฏิบัติศาสนกิจเพียงอย่างเดียวหรือมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ โดยไม่ยึดหลักของการแสวงหาปัจจัย
เหตุและผลของเหตุแห่งการกระทำนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยยังชีพที่อัลลอฮ์ได้เตรียมไว้ให้ ท่านนบี ﷺ
ก็เคยเลี้ยงแกะให้แก่ชาวนครมักกะฮ์ และท่านนบี ﷺ ประกอบอาชีพค้าขายท่านกับลุงของท่านและ
ท่านหญิงคอดีญะฮ์ บินติ คุัยลิตท่านนบีอาดัม ﷺ นั้นเป็นผู้ทำการเกษตร มีอาชีพเพาะปลูกและทำ
นาไถหว่าน ท่านนบีนูฮ ﷺ นั้นประกอบอาชีพช่างไม้ ท่านนบีมูซา ﷺ ก็เคยเลี้ยงปศุสัตว์ให้แก่
พ่อตาของท่าน ท่านนบีดาอูด ﷺ ก็มีอาชีพเป็นช่างตีเหล็ก ประดิษฐ์เกราะและโล่ ท่านนบีอิสรอิล ﷺ
เป็นช่างเย็บผ้า ท่านนบีซาการียา ﷺ ประกอบอาชีพช่างไม้ การประกอบอาชีพจึงเป็นแบบฉบับของ
บรรดานบีทั้งหลายที่มุสลิมควรถือเอาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต (มุสฏอฟา ยะห์ยา, 2012: 3)

ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا رَاعِي غَنَمٍ))

(أخرجه البخاري، 1400: 2262)

ความว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ไม่ทรงบังเกิดท่านศาสดาท่านใดเว้นแต่จะ
เป็นผู้ที่เลี้ยงแกะ”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 2262)

และท่านนบี ﷺ ได้กล่าวยกย่องท่านนบีดาอูด ﷺ ว่า

((مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ
اللَّهِ دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ))

(أخرجه البخاري، 1400: 2072)

ความว่า “ไม่มีสิ่งใดที่บุคคลคนหนึ่งจะรับประทาน ที่จะดีไปกว่าสิ่ง
ที่ได้เขาได้กินจากผลจากรายได้จากการทำงานของเขาเอง แท้จริง
แล้วท่านนบี ดาอูด ﷺ ท่านจะรับประทานจากรายได้ที่ท่าน
พยายามด้วยมือของท่านเอง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 2072)

ผู้ที่มีความประเสริฐในทัศนะอิสลามนั้นคือผู้ที่เป็นมือบอนและคอยช่วยเหลือผู้อื่น
โดยเฉพาะผู้ที่อ่อนแอไร้ที่พึ่ง และหากแม้ว่ามุสลิมคนใดที่มีฐานะที่ยากจนเขาจำเป็นต้องแสวงหา
หนทางเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างน้อยที่สุดคือการพยายามเป็นที่พึ่งของตนเองและปกป้องตนเอง
จากการขาดแคลนปัจจัยทั้งหลายเท่าที่มีความสามารถ เพื่อไม่ให้ตกเป็นภาระของผู้อื่น ดังที่ท่านนบี
ﷺ ได้กล่าวว่า

((عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ)) قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: «فَيَعْمَلُ بِيَدَيْهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ»

(أخرجه البخاري، 1400: 1376)

ความว่า “พึงรู้เถิดว่ามุสลิมทุกคนนั้นจะต้องทำทาน ท่านศอฮาบะฮ์ ได้ถามขึ้นว่า แล้วสำหรับผู้ที่ไม่มียศ ท่านตอบว่า เมื่อเขาทำงานด้วยมือของเขา และทำประโยชน์แก่ตัวของเขาเอง ถือว่าเขากำลังทำทานแล้ว”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 1376)

การทำงานนั้น คือสิ่งที่จำเป็นสำหรับมุสลิม การประกอบอาชีพนั้นมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาและการตอบแทนไม่เพียงแต่ในโลกดุนยาเท่านั้นหากแต่จะผูกพันการประกอบอาชีพไปจนถึงวันอาคีเราะฮ์ด้วยเช่นกัน เพราะการประกอบอาชีพที่สุจริตตามครรลองของอิสลามนั้นคือการประกอบอิบาดะฮ์ ซึ่งการประกอบอาชีพที่สุจริตนั้น เป็นการทำงานที่ดีในทัศนะของอิสลามและจะได้รับการตอบแทนในวันอาคีเราะฮ์

2.2.1.2 การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในอิสลาม

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วอิสลามได้กำหนดให้มุสลิมทุกคนพยายามทำงานของตนที่รับผิดชอบนั้นให้เต็มความสามารถและมีประสิทธิภาพดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสว่า

﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾

(الكهف: 7)

ความว่า “แท้จริง เราได้ทำให้สิ่งที่อยู่บนแผ่นดินเป็นที่ประดับสำหรับมันเพื่อเราจะทดสอบพวกเขาว่า ผู้ใดในหมู่พวกเขามีผลงานที่ดีเยี่ยม”

(อัลกะฮ์ฟ: 7)

เมอลานา ซัยยิด อิบูล อะลา เมาดูดี (2545: 1262) ได้กล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้และที่ลวงตาล่อใจนั้นเป็นเพียงสิ่งประดับประดาชั่วคราวที่ถูกจัดขึ้น เพื่อทดสอบเท่านั้น เพื่อที่จะดูว่าคนใดในหมู่มนุษย์จะยังยืนหยัดมั่นคงในการเคารพสักการะอัลลอฮ์ ﷻ

และอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสอีกว่า

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ

الْغَفُورُ﴾

(الملك: 2)

ความว่า พระผู้ทรงให้มีความตายและให้มีความเป็น เพื่อจะ
ทดสอบพวกเจ้าว่า ผู้ใดบ้างในหมู่พวกเจ้าที่มีผลงานดียิ่ง

(อัลมุลก: 2)

เมอลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี (2545: 3110) ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการประทานชีวิตแก่มนุษย์ในโลกนี้และทำให้เขาตายก็เพื่อทดสอบพวกเขาเพื่อดูว่าใครในหมู่พวกเขาเป็นผู้ที่ดีที่สุดในด้านการทำงาน คืออัลลอฮ์ ﷻ ทรงสร้างเขามาในโลกนี้เพื่อการทดสอบ ชีวิตก็คือระยะเวลาของการทดสอบสำหรับเขาและความตายก็หมายถึงเวลาที่ถูกจัดไว้สำหรับเขาได้สิ้นสุดลงแล้ว เพื่อเป็นการทดสอบดังกล่าวนี้ พระองค์ได้ประทานโอกาสสำหรับการกระทำแก่มนุษย์ทุกคน ทั้งนี้เพื่อที่เขาจะได้ทำดีหรือชั่วในโลกและได้แสดงว่าเขาเป็นคนประเภทใด

ซึ่งเราจะสังเกตได้ว่าอัลกุรอานได้กล่าวถึง คุณภาพของผลงานว่าดีหรือไม่อย่างไร มากกว่าที่จะกล่าวถึงว่าใครสามารถ ทำคุณงามความดีได้มากกว่ากัน แสดงให้เห็นว่าอิสลามได้ให้ความสำคัญต่อคุณภาพ ไม่ใช่เน้นด้านปริมาณเพียงอย่างเดียวดังที่และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสถึงคุณภาพของผู้ศรัทธาที่แม้มีจำนวนเพียงน้อยนิดที่สามารถทดแทนปริมาณที่มากกว่าได้ดังที่และอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿كَم مِّن فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَةٌ كَثِيرَةٌ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

(البقرة: 249)

ความว่า “ก็มาน้อยแล้ว พวกน้อยเอาชนะพวกมากได้ ด้วย
อนุমติของอัลลอฮ์ ﷻ และอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงอยู่กับผู้อดทน
ทั้งหลาย”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 249)

เมอลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี (2545: 191) กล่าวว่า คนส่วนน้อย คือคน
ที่อดทน และมีระเบียบวินัย

และอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสอีกว่า

﴿فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ

يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

(الأنفال: 66)

ความว่า “ดังนั้นหากในหมู่พวกเจ้ามีร้อยคนที่อดทนก็จะชนะสอง
ร้อยคน และหากในหมู่พวกเจ้ามีพันคนก็จะชนะสองพันคน ด้วย
อนุมติของอัลลอฮ์ ﷻ และอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงอยู่ร่วมกับผู้อดทน
ทั้งหลาย”

(อัลอันฟาล: 66)

เมอลานา ซัยยิด อบูล อะลา เมาดูดี (2545: 747 - 748) ได้กล่าวว่า คนที่เข้าใจถึงเป้าหมายที่กำลังต่อสู้อย่างชัดเจน มีพลังในการต่อสู้มากกว่าผู้ที่ไม่มีความเข้าใจถึงเป้าหมายที่กำลังต่อสู้ ดังนั้นมันจึงเป็นที่ชัดเจนว่าพลังของบรรดาผู้ศรัทธาที่เข้าใจความหมายของตนเองนั้นมีมากกว่าบรรดาผู้ปฏิเสธ ดังนั้นอัตราส่วนของมุสลิมต่อพลังของผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมขึ้นอยู่กับความศรัทธาของพวกเขา

ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่ศรัทธาและอดทนนั้นเป็นผู้ที่มีคุณภาพ มากกว่าผู้ปฏิเสธ และอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงให้ความช่วยเหลือด้วยความอนุมัติของพระองค์ ต่อผู้ที่ศรัทธาและอดทน ตามคุณภาพของอิหม่ามของพวกเขา ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงทดสอบและคัดกรองผู้คนด้วยเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อที่แยกผู้ที่ไม่มีความดีออกจากผู้ที่มีคุณภาพในด้านความศรัทธา ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾

(آل عمران: 179)

ความว่า “โอ้อัลลอฮ์ ﷻ จะทรงทอดทิ้งบรรดาผู้ศรัทธาไว้ในสภาพที่พวกเขากำลังเป็นอยู่ก็หาไม่จนกว่าพระองค์จะทรงจำแนกผู้ดีออกจากผู้ที่ไม่ดีเท่านั้น”

(อาลอิมรอน : 179)

ท่านอิบนุกะษีร (Ibn Kathir 2000: 3/276-277) กล่าวว่า อัลลอฮ์ ﷻ จะทรงคัดแยกผู้ที่เป็นผู้ศรัทธาที่แท้จริงออกจากผู้ที่เป็นมุนาฟิกด้วยสภาพอันเลวร้ายต่าง ๆ เช่นสภาพแห่งสงครามอยู่เป็นต้น ซึ่งต่ออัลลอฮ์ ﷻ จะทรงปล่อยให้บรรดาผู้ศรัทธามีสภาพดังกล่าวชั่วระยะหนึ่งจนกว่าจะทรงจำแนกให้รู้ว่าในหมู่พวกเขานั้นใครเป็นมุนาฟิก (ผู้กลับกลอก) และใครเป็นผู้ศรัทธาอย่างแท้จริง

จากอายะฮ์กุรอานที่กล่าวมา แสดงถึงการให้ความสำคัญของอิสลามต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงานและความศรัทธา มากกว่าปริมาณของงานและอัลลอฮ์ ﷻ คอยชี้แนะให้ผู้ศรัทธาได้ปฏิบัติชิ้นงานต่างที่เป็นงานที่มีคุณภาพอย่างเต็มประสิทธิภาพดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

(الكهف: 110)

ความว่า “ดังนั้น ผู้ใดหวังที่จะพบพระผู้เป็นเจ้าของเขา ก็ให้เขาประกอบกิจการงานที่ดี และอย่าตั้งผู้ใดเป็นภาคีในการเคารพภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าของเขา”

(อัลกะฮฟ: 110)

อิบนุกะซีร (Ibn Kathīr, 2000: 9/205) ได้อธิบายว่า คือผู้หวังที่จะได้รับผลบุญ และการตอบแทน จะต้องมีความบริสุทธิ์ในการอิบาดะฮ์ และจะต้องประกอบคุณงามความดีที่ สอดคล้องกับชะรีอะฮ์ซึ่งประการทั้งสองนี้ คือเงื่อนไขของการตอบรับคุณงามความดีจากอัลลอฮ์ ^{อัลลอฮ์} จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพและการ ประกอบคุณงามความดีอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในหลักคำสอนของอิสลาม

2.2.2 ความหมายของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไว้ หลากหลายดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ (2541: 30) กล่าวว่าความมีประสิทธิภาพหมายถึงการมีสมรรถนะ สูงสามารถมีระบบการทำงานสร้างสมทรัพย์ากรและความมั่งคั่งเก็บไว้ภายในเพื่อการขยายตัวต่อไป และเพื่อเอาไว้สำหรับรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดวิกฤติการณ์จากภายนอกได้ด้วยนอกจากนี้ยังได้ รวบรวมความคิดของนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคำว่า “ประสิทธิผลขององค์กร” และประสิทธิภาพขององค์กร ไว้ว่าประสิทธิผลหมายถึงความสำเร็จในการ ที่สามารถดำเนินกิจการก้าวหน้าไปและสามารถบรรลุเป้าหมายต่างๆที่องค์กรตั้งไว้ส่วนประสิทธิภาพ หมายถึงการเปรียบเทียบทรัพยากรที่ใช้ไปกับผลที่ได้จากการทำงานว่าดีขึ้นอย่างไรแค่ไหนในขณะที่ กำลังทำงานตามเป้าหมายขององค์กร

ไรอันและสมิท (Ryan & Smith, 1954: 276) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของบุคคล ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ในแง่บวกกับสิ่งที่ทุ่มเทและลงทุนให้กับงานซึ่งประสิทธิภาพในการ ทำงานนั้นจะพิจารณาได้จากการทำงานของแต่ละบุคคลโดยพิจารณาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ให้กับงาน เช่นความพยายามกำลังงานกับผลลัพธ์ที่ได้จากงานนั้นๆ

มิลเลท (Millet, 1954: 4) ได้ให้ความหมายของคำว่าประสิทธิภาพว่าหมายถึงผล การปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงานดังกล่าวซึ่งความพึงพอใจ นั้นหมายถึงความพึงพอใจในการบริการให้กับประชาชนโดยพิจารณาจาก

1. การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน
2. การให้บริการอย่างรวดเร็วทันเวลา
3. การให้บริการอย่างเพียงพอ
4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง
5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า

เซอร์เบิร์ต เอไซมอน (Simon, 1960: 180) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้ ว่างานใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุดให้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กับผลผลิต ที่ได้รับออกมา

เพราะฉะนั้นประสิทธิภาพจึงเท่ากับผลผลิตลบด้วยปัจจัยนำเข้าและถ้าเป็นการบริหารราชการก็บอกความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ เข้าไปด้วยซึ่งเขียนสูตรได้ดังนี้

$$E = (O-I)+S$$

E คือประสิทธิภาพของการทำงาน (efficiency)

O คือผลผลิตหรือผลงานที่ได้รับ (output)

I คือปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป (input)

S คือความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา (satisfaction)

กันตยา เพิ่มผล (2550: 3) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานว่า ประสิทธิภาพหมายถึงขนาดและความสามารถของความสำเร็จหรือบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของตนเองและองค์การส่วนการทำงานหมายถึงการกระทำของบุคลากรที่มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการหรือเพื่อให้เกิดความพึงพอใจดังนั้นประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจึงหมายถึงการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมความสามารถและทักษะในการกระทำของบุคคลหรือของตนเองหรือของผู้อื่นให้ดีขึ้นเจริญขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองและองค์การอันจะทำให้ตนเองผู้อื่นและองค์การเกิดความพึงพอใจและสงบสุขในที่สุด

ซินซูลิวและแอนน์มิลล์ (Xinzhu Liu and Anne Mills, 2007: 359) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานว่าหมายถึงการที่องค์การสามารถผลิตปัจจัยนาออก (กาไร) สูงสุดในขณะที่ใช้ปัจจัยนำเข้า (ต้นทุน) ต่ำสุดกล่าวคือสามารถผลิตปริมาณสินค้าหรือการให้บริการได้มากที่สุดคุณภาพของสินค้าหรือคุณภาพการให้บริการดีที่สุดโดยค่าใช้จ่ายในการผลิตต่ำสุดและสามารถผลิตสินค้าหรือให้บริการได้ทันเวลา

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่าประสิทธิภาพ หมายถึง การดำเนินการเพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้โดยสูญเสียทรัพยากรในการดำเนินการ ด้านงบประมาณเวลาวัตถุดิบน้อยที่สุด แต่สามารถผลิตสินค้าและบริการในด้านปริมาณ คุณภาพ ความพึงพอใจ ได้มากที่สุด

2.2.3 กระบวนการในการสร้างประสิทธิภาพในอิสลาม

จากการศึกษา อัลกุรอาน อัลหะดีษและเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของหลักคำสอนของอิสลามซึ่งผู้วิจัยสามารถประมวลและสังเคราะห์กระบวนการในการสร้างประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในอิสลามดังนี้

2.2.3.1 การเริ่มต้นด้วยเป้าหมายและเจตนาที่อิกลาศ

นอกจากการปรากฏให้เห็นผลงานด้านคุณภาพอย่างประจักษ์ชัดแล้ว อิสลามยังได้เน้นถึงคุณภาพที่จะต้องเกิดขึ้นจากภายในด้วยคือ ผู้ที่ประกอบกิจการงานใดๆนั้นจะต้องปลอดพ้นจากการ

เจตนาที่ไม่ดีทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นการตั้งภาคี การโอ้อวด หากแต่การงานนั้นจะต้องบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى))

(متفق عليه)

ความว่า “แท้จริงทุกๆการงานจะขึ้นอยู่กับที่ตั้งเจตนาและแท้จริงทุกคนจะได้รับ (การตอบแทน)ตามที่เขาได้เจตนาไว้”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 1 Muslim, 1991: 1907)

ผู้ที่มีความอิกลาศนั้น จะกระทำทุกอย่างเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ และรำลึกอยู่เสมอว่าอัลลอฮ์ ﷻ กำลังเฝ้ามองการกระทำของเขาตลอดเวลา ผู้ที่อิกลาศนั้นจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็น อัลอิฮซาน อยู่ในตัวเสมอตั้งท่านศาสดามุหัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِلْحْسَانٌ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَانَّهُ يَرَاكَ))

(متفق عليه)

ความว่า “อัลอิฮซาน นั้นคือการที่ท่าน อิบาตะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เหมือนที่ท่านเห็นพระองค์ หากท่านไม่เห็นพระองค์ พระองค์ก็จะทรงเห็นท่าน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 20: 1 Muslim, 1991: 37)

ศาสนาอิสลามมุ่งเน้นให้มุสลิมทุกคนมีผลงานที่ดีในการใช้ชีวิตและการประกอบคุณงามความดีทั้งหลาย โดยเริ่มตั้งแต่การตั้งเจตนา ซึ่งการตั้งเจตนาที่ดีที่สุดที่อิสลามได้สอนมุสลิมทุกคนคือ การกระทำสิ่งใดก็ตาม มุสลิมจะต้องตั้งเจตนาที่อิกลาศ (บริสุทธิ์ใจ เพื่ออัลลอฮ์) การตั้งเจตนาที่อิกลาศนั้นนอกจากจะเป็นเงื่อนไขในการตอบรับคุณงามความดีแล้ว จะเป็นสิ่งที่คอยกับให้ผลงานที่ปฏิบัติมีคุณภาพที่สุดด้วยเช่นกัน

2.2.3.2 การสร้างผลงานและบริการคุณภาพ

ซึ่งประสิทธิภาพและคุณภาพนี้ อิสลามถือว่าเป็นสิ่งสามารถมองเห็นและจับต้องได้ อย่างเป็นรูปธรรมไม่เพียงแต่เป็นเพียงนามธรรมเท่านั้นดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾

(التوبة: 105)

ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุหัมมัด ﷺ) ว่า“พวกท่านจงทำงานเถิด แล้วอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงเห็นการงานของพวกท่าน และรอซูลของพระองค์และบรรดามุอ์มินก็จะเห็นด้วย” ”

(อัตเตาบะฮ์: 105)

อัลญาอะบะรียะ (al-Tabariy, 2000:14/462) ได้อธิบายว่า จงกล่าวโอ้มุหัมมัด แก่ บรรดาผู้ที่รู้ถึงความผิดของพวกเขา จากการล่าช้าในการเข้าร่วมสงครามพร้อมกับเจ้า ให้พวกเขา ปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงพอพระทัย จากการเคารพภักดีต่อพระองค์ และจงปฏิบัติในสิ่งที่ข้อสั่งใช้ทั้งหลาย แล้วอัลลอฮ์ก็จะเห็นในความดีที่พวกเขาได้กระทำ เราะซูลก็จะเห็น และบรรดามุอ์มินก็จะเห็นด้วย

และท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((يُهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا))

(أخرجه مسلم، 1991 : 2299)

ความว่า “โอ้มนุษย์ทั้งหลาย แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้น ดี พระองค์จะไม่ตอบรับสิ่งใดๆ เว้นแต่สิ่งที่ดี”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 2299)

อัลกุรอานในโองการข้างต้นและอัลหะดีษ ที่กล่าวมานี้ ชี้ให้เห็นว่าอิสลามได้กำชับ และส่งเสริมอย่างมาก ในการปฏิบัติงานและกระทำการใดโดยคุณภาพ อิสลามไม่ยอมรับการกระทำที่ไม่มีคุณภาพ เพราะการงานที่ไร้ประสิทธิภาพทั้งหลายนั้น ไม่สอดคล้องและห่างไกลจากคำสอนของอิสลามที่ถูกต้อง

2.2.3.3 การใช้เวลาและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

อิสลามถือว่าเวลานั้นเป็นทรัพยากรที่มีค่า ดังนั้นผู้ที่ไม่เห็นคุณค่าของเวลา ย่อมเป็นผู้ที่ขาดทุนในชีวิตของตนดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَالْعَصْرِ ۝ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝﴾

(العصر: 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา (หรือเวลาเย็น) แท้จริง มนุษย์นั้น อยู่ในการขาดทุน”

(อัลอัศร : 1-2)

อิบนุกะษีร (Ibn Kathir 2000: 14/452) ได้กล่าวว่า มนุษย์นั้นอยู่ในสภาพที่ขาดทุนและหายนะ เว้นแต่บุคคลที่ศรัทธาด้วยหัวใจของพวกเขา กระทำความดีด้วยอวัยวะร่างกายของพวกเขา พวกเขากระทำในสิ่งที่สั่งใช้ และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ต้องห้าม สั่งเสียกันในสังคม และสั่งเสียกันให้มีความอดทน

ท่านนบี ﷺ ได้ห้ามมุสลิมเป็นคนที่ซุกซนในการประกอบกิจการงานและผลัดวันประกันพรุ่ง ท่านอิบนุ อุมัร رضي الله عنه กล่าวว่า

((إِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الْمَسَاءَ، وَإِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الصَّبَاحَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ))

(أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، 1400: 6416)

ความว่า “หากท่านมีชีวิตในยามเช้าก็อย่าได้รอเวลาเย็น แต่หากท่านอยู่ในเวลาเย็นก็อย่าได้รอเวลาเช้า จงรีบฉวยโอกาสก่อนที่จะท่านจะเจ็บป่วย และก่อนที่จะท่านจะเสียชีวิต”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 6416)

นอกจากเวลาแล้วทรัพยากรอื่น ก็จะต้องใช้อย่างคุ้มค่า ไม่ปล่อยให้สูญเสียโดยไม่เกิดประโยชน์ดังที่อัลกุรอ่านได้เตือนว่า

﴿إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيْطَانِ ۖ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

(الاسراء: 26-27)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้สุรุ่ยสุร่ายนั้นเป็นพวกพ้องของเหล่าชัยฏอน และชัยฏอนนั้นเฝ้าคอยต่อพระเจ้าของมัน”

(อัลอิสรอ์ : 26-27)

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ(2547: 667) ได้กล่าวว่า การใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนั้น คือการใช้จ่ายไปในทางที่ไม่จงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ หรือในทางที่เป็นการฝ่าฝืนพระองค์ หรือในทางเสียหาย ฉะนั้น ผู้ใดปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางนี้ เขาย่อมเป็นพี่น้องหรือพวกพ้องของชัยฏอน เพราะชัยฏอนมันเฝ้าคอยต่อพระเจ้าของมัน ดังนั้นผู้สุรุ่ยสุร่ายจึงอยู่ในสภาพเดียวกันกับชัยฏอน

จากหลักฐานข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในกระบวนการผลิตหรือบริการใดๆ นั้นอิสลามได้เน้นในเรื่องของการประหยัดเวลาและทรัพยากรให้มากที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้ เพราะการประหยัดนั้นไม่ได้มีความสำคัญแค่การ ลดต้นทุนที่เป็นต้นเหตุของกำไรเท่านั้น หากแต่การใช้จ่ายอย่างประหยัดและใช้เวลาอย่างคุ้มค่า นั้น จะได้รับการตอบแทนที่ยิ่งใหญ่จากอัลลอฮ์ ﷻ เช่นกัน ดังนั้นองค์การมุสลิมทั้งหลายจะต้องตระหนักในเรื่องนี้อยู่เสมอ

2.2.3.4 การตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาผลงาน

การตรวจสอบเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการรักษา มาตรฐานและคุณภาพของงาน การตรวจสอบยังเป็นกระบวนการตรวจหาข้อบกพร่องเพื่อที่สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไข และยังเป็นขั้นตอนในการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นโดย ไม่รู้ล่วงหน้า อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงการตรวจสอบของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในการบริหารจัดการของท่านว่า

﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهَدْيَ أَمْ كَانَ مِنْ
الْغَائِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَا عَذَابَ بِنْتِهِ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذَحْنَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِي
بِسُلْطَنٍ مُبِينٍ ﴿٢١﴾﴾

(النمل: 20-21)

ความว่า “และเขาได้ตรวจดูฝูงนกแล้วกล่าวขึ้นว่า “ทำไมฉันจึงไม่เห็นฮุดฮุด แต่วามันหายไปไหน ?” “แน่นอน ฉันจะลงโทษมันด้วยการลงโทษอย่างสาหัสหรือฉันจะฆ่ามันอย่างแน่นอนหรือให้มันนำหลักฐานอันชัดแจ้งมาให้ฉัน”

(อันวณล : 20-21)

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ(2547: 926) ได้กล่าวว่า นักคัพซึร อธิบายว่า ในการเดินทางของสุลัยมาน عليه السلام นั้นจะมีฝูงนกร่วมไปด้วย เพื่อใช้ปีกของมันเป็นร่มเงาแก่เขา เมื่อสุลัยมาน عليه السلام ได้เดินทางพ้นจากทุ่งของมดแล้ว และได้พักในที่ที่แห้งแล้ง เหล่าทหารต่างก็กระหายน้ำจึงขอน้ำดื่มในการนี้จะมิงกฮุดฮุด¹⁷ เป็นผู้ชี้แนะแหล่งน้ำ เมื่อมันบอกว่าตรงนี้มีน้ำ บรรดาชายฏอนก็จะช่วยกันกันขุดแล้วตาน้ำก็ผุดขึ้นมา ในวันนั้นสุลัยมาน عليه السلام ให้ถามหามันแต่ไม่พบ เขาจึงกล่าวขึ้นว่า ทำไมฉันจึงไม่เห็นฮุดฮุด มันหายไปไหน มันไปโดยไม่อนุญาตจากฉัน

เมื่อพบว่าการจัดการ และกระบวนการ ในช่วงใดมีข้อบกพร่องก็จำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข หรือแม้กระทั่ง การไม่พบสิ่งผิดปกติใด ท่านนบี ﷺ ก็กำชับให้มุสลิมได้ทำการปรับปรุงการทำงานต่างๆในชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งท่านนบี ﷺ ได้สอนให้ประชาชาติของท่านขอคุดาอสม่าเสมอด้วยคุดาอ ที่ว่า

((اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ
الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلِ
الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ
شَرٍّ))

(أخرجه مسلم، 2720:1991)

ความว่า "โอ้พระผู้อภิบาลแห่งข้า ขอทรงปรับปรุงแก้ไขศาสนาของข้าซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวของข้าพระองค์ ขอทรงปรับปรุงโลกดุนยาของข้าซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวของข้าพระองค์ และขอทรงปรับปรุงโลกอาคิเราะฮ์ของข้า ซึ่งเป็นที่คืนกลับของข้าพระองค์ ขอพระองค์ทรงประทานให้ชีวิตของข้าเป็นการเพิ่มพูนความดีทุก

¹⁷ ชื่อเรียกนกชนิดหนึ่ง

ประการแก่ข้าพระองค์ และขอทรงประทานให้ความตายนั้นเป็น
การพักผ่อนแก่ข้าพระองค์จากสิ่งที่ชั่วร้ายทั้งหลาย"

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 2720)

จากหลักฐานข้างต้นแสดงถึง ความจำเป็นของการตรวจตราการปฏิบัติงานของ
ตนเองและหน่วยงานอย่าสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยและข้อผิดพลาดและข้อบกพร่อง
ของระบบหรือความสีกหรือของอุปกรณ์ เครื่องจักร เพื่อนำมาแก้ไขและพัฒนากระบวนการต่างๆ
ขององค์การให้มีความปกติและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และพัฒนาไปสู่สภาพที่ดีกว่าอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็น
กระบวนการนี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่อิสลามได้สอนและกำชับให้มุสลิมเป็นผู้ตรวจสอบตนเองจากความ
ผิดพลาดที่เกิดขึ้น และหมั่นพัฒนาการงานทั้งหลายให้ดีขึ้นตลอดเวลา

2.2.3.5 การให้ความสำคัญด้านปริมาณในสิ่งที่เป็นความดี

อิสลามได้ส่งเสริมให้มุสลิมมีความขยันหมั่นเพียร และริบเร่งในการทำความดี เป็นผู้
มีระเบียบวินัยในตนเองและเป็นผู้ยึดถือกฎระเบียบขององค์การ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีผลงานที่ประจักษ์
ในคุณงามความดีทั้งหลาย อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾

(البقرة: 148)

ความว่า “ดังนั้นพวกเจ้าจงแข่งขันในความดีทั้งหลายเถิด”

(อัลบะเกาะเราะฮะฮ: 148)

และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า

﴿وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ﴾

(المطففين: 26)

ความว่า “และในการนี้บรรดาผู้แข่งขัน จงแข่งขันกันเถิด”

(อัลมูฏอฟฟิฟีน: 26)

ท่านนบี ﷺ ได้ส่งเสริมให้ประชาชาติของท่านส่งเสริมให้ประกอบความดี สะสม
ความดีให้มากและรีบฉกฉวยโอกาสในขณะที่ยังมีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงก่อนที่จะประสบกับการ
เจ็บป่วย ดังหะดีษที่รายงานจากอิบนุอับบาส رضิ ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((نِعْمَانٌ مَّعْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ))

(أخرجه البخاري، 1400: 6412)

ความว่า “ความโปรดปรานสองประการที่ผู้คนส่วนใหญ่ไม่เห็น
คุณค่า นั่นคือ การมีสุขภาพที่ดี และการมีเวลาว่าง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 6412)

จากหลักฐานข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นว่า การกระทำในสิ่งที่เป็นความดีงามทั้งหลายนั้นคือ สิ่งที่อิสลามส่งเสริมให้มุสลิมกระทำให้มากที่สุดเท่าที่สามารถที่จะปฏิบัติได้ เพราะทุกการกระทำความดีนั้น จะได้รับการตอบแทนที่มากมายจากอัลลอฮ์ ﷻ

2.2.3.6 การให้ความสำคัญต่อความยืดหยุ่นและการริเริ่มสร้างสรรค์ใน การปฏิบัติงาน

ความยืดหยุ่นและความคิดสร้างสรรค์เป็นธรรมชาติที่อัลลอฮ์ประทานให้มาแก่ มวลมนุษย์ เพื่อให้พวกเขาจะได้ใช้ทรัพยากรที่พระองค์ทรงประทานแก่พวกเขาให้เต็มประสิทธิภาพ และเพื่อให้เขาจะได้ใช้สติปัญญาที่พระองค์ประทานให้ในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและรับใช้สังคมรอบข้าง ในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามความมุ่งหมายเริ่มแรกที่พระองค์ ได้สร้างพวกเขาและประทานความสามารถที่มากมายแก่พวกเขา ดังนั้นท่านนบี ﷺ ได้แสดงให้เห็นถึง การเป็นคนที่เรียบง่ายและมีความยืดหยุ่นของท่านในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชาติของท่าน ดังอัลหะดีษบทหนึ่งที่ว่า

((مَا خَيْرَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا اخْتَارَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِيمًا ، فَإِنْ كَانَ إِيمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ عَنْهُ ، وَمَا أَنْتَقِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِنَفْسِهِ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ اللَّهُ بِهَا))
(متفق عليه)

ความว่า “เมื่อท่านนบี ﷺ ถูกเสนอให้เลือกระหว่างสองสิ่งท่าน จะเลือกสิ่งที่ยากกว่าเสมอตราบใดที่สิ่งนั้นไม่เป็นบาปเพราะหากสิ่ง นั้นเป็นบาปท่านนบี ﷺ จะเป็นคนที่ห่างไกลจากมันมากกว่าใครๆ และท่านนบี ﷺ ไม่เคยแก้แค้นเอาคืนให้กับตัวเองนอกจากเมื่อ เกียรติของอัลลอฮ์ ﷻ ถูกลบหลู่ท่านก็จะแก้แค้นเพื่อเรียกร้อง เกียรติของอัลลอฮ์ ﷻ กลับคืนมา”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 3560 Muslim, 1991: 2327)

และท่านได้กำชับประชาชาติของท่านในการประกอบศาสนกิจและใช้ชีวิตว่า

((يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا ، وَسَكِّنُوا وَلَا تُنْفِرُوا))

(متفق عليه)

ความว่า “พวกเจ้าจงทำให้ง่ายอย่าทำให้ยากและจงทำให้สบาย ใจอย่าทำให้ตึงเครียด”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1400: 6125 Muslim, 1991: 1734)

นอกจากนี้แล้วท่านนบี ﷺ ได้ส่งเสริมให้ประชาชาติของท่านได้ใช้พลังความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์แก่ผู้คน และได้ห้ามการพยายามในการสร้างสิ่งที่ไม่ดีให้ปรากฏแก่สังคมและผู้คนในรุ่นหลัง เพราะการกระทำทั้งสองประการนั้นจะยังคงอยู่ แม้ว่าผู้ที่ริเริ่มนั้นจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا))

(أخرجه مسلم، 1991: 1017)

ความว่า “ผู้ใดที่ได้ทำแบบอย่างที่ดีในอิสลามแน่นอนเขาจะได้รับผลตอบแทนของมันและผลตอบแทนของผู้ที่ได้ปฏิบัติด้วยกับมัน จากหลังเขา(เสียชีวิตไปแล้วก็ได้กับเขา) โดยไม่มีสิ่งใดลดลงไปเลย จากผลการตอบของพวกเขาและผู้ใดที่ได้ทำแบบอย่างที่ไม่ดีในอิสลามแน่นอนบาปของมันก็ตกบนเขาและบาปของผู้ที่ปฏิบัติมัน หลังจากเขา(เสียชีวิตไปแล้วก็ตกบนเขา) โดยไม่มีสิ่งใดบกพร่องลง ไปเลยจากบรรดาบาปของพวกเขา”

(บันทึกโดย Muslim, 1991: 1017)

จากหลักฐานที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า อิสลามได้กำชับให้ผู้นำและองค์กรทั้งหลายให้มีการปฏิบัติที่ยึดหยุ่นและสร้างบรรยากาศแห่งการริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อที่พนักงานและเจ้าหน้าที่ในองค์กรจะได้รู้สึกผ่อนคลายจากความกังวล ความเหนื่อยล้าจากการทำงานหนัก เพื่อที่พนักงานจะได้มีความสุขและมีความคิดที่สร้างสรรค์ในการทำงานและแก้ปัญหาต่างๆขององค์กร และสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นเลิศและมีคุณภาพ

สรุปได้ว่า การทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นตัวแทนของอัลลอฮ์ ﷻ ของมนุษย์บนผืนแผ่นดิน ซึ่งการทำงานและการประกอบอาชีพคือกิจกรรมหลักอย่างหนึ่งในการกระทำหน้าที่ดังกล่าว และอิสลามได้ให้ความสำคัญต่อคุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เริ่มตั้งแต่การตั้งจิตด้วยการอิคลาศต่ออัลลอฮ์ ﷻ การตั้งเป้าหมาย เพื่อความสำเร็จบนโลกนี้และภาคผลที่ยิ่งใหญ่ในโลกหน้า การปฏิบัติอามัล(คุณงามความดี)อย่างดีที่สุดเพื่อความพึงพอใจของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและผลงาน เป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่ายในที่สุด

2.3 สหกรณ์อิสลามอิบนูอัฟฟาน จำกัด

2.3.1 ประวัติความเป็นมา

อิบนูอัฟฟาน คือ สหกรณ์ออมทรัพย์แห่งหนึ่งของประเทศไทยที่ดำเนินกิจการในระบบสถาบันการเงินแบบอิสลาม ก่อเกิดขึ้นมา ณ จังหวัดปัตตานี ที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ที่ต้องการดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตแบบอิสลาม ที่ต้องการมีระบบเศรษฐกิจปลอดดอกเบี้ย

“อิบนูอัฟฟาน” ได้ถูกจัดประภายขึ้นโดยกลุ่มปัญญาชนมุสลิม ที่ได้ศึกษาและร่วมกันทำกิจกรรมในสถาบันระดับอุดมศึกษาในภาคใต้ มีความเข้าใจปัญหาของสังคมท้องถิ่น จึงร่วมกันแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสถาบันการเงินแบบอิสลาม และความจำเป็นของการระดมทุน เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการและคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถ แต่ปราศจากแหล่งเงินทุนที่ฮาลาลรองรับ ทั้งนี้จึงริเริ่มส่งเสริมให้มีการออม การลงทุน และทำธุรกิจประเภทต่างๆ ให้มากขึ้น ตลอดจนเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มชุมชน และสังคมโดยรวมเพื่อเป็นเกียรติแก่ “ซอฮาบะห์” (สหายของท่านศาสดา) ผู้เป็นนักธุรกิจที่ยิ่งใหญ่ของโลกมุสลิม คือ “อุซมานบินอ์ฟฟาน” “คอลีฟะฮ์ที่สาม” แห่งประวัติศาสตร์อิสลาม จึงได้ดำเนินการขอจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ต่อนายทะเบียนสหกรณ์และได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากภาครัฐฯโดยให้ใช้ชื่อว่า “สหกรณ์ออมทรัพย์ อิบนูอัฟฟาน จำกัด” ทะเบียนเลขที่ อ. 008335 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 มิถุนายน 2535 เป็นต้นไป (สหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด, Anniversary Report 20th สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด, ม.ป.ป.: 3)

2.3.2 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง

เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกพึ่งตนเองเพื่อดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามโดยพื้นฐานของมนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและสังคมส่วนรวมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดี กินดี มีสุขรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้สมาชิกมีความสนใจและตระหนักในธุรกิจแบบอิสลาม
2. ส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์และระดมเงินทุนในรูปแบบต่างๆ
3. ส่งเสริมให้มีการลงทุนทำธุรกิจในแขนงต่าง ๆ
4. ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคี

(สหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด, ม.ป.ป. : ออนไลน์)

2.3.3 วิสัยทัศน์ (Vision)

จะเป็นสถาบันการเงินที่มั่นคง เป็นที่เชื่อถือ ซึ่งมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก และสังคม(สหกรณ์อิสลาม อิบнуอัฟฟาน จำกัด, ม.ป.ป. : ออนไลน์)

2.3.4 พันธกิจ (Mission)

1. ดำเนินการโดยยึดหลักการอิสลามอย่างเคร่งครัด
2. ถือการบริการเป็นหัวใจของงาน ซึ่งจะต้องสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง โปร่งใสและเป็นที่พอใจของสมาชิก
3. มีระบบบริหารจัดการทุกสาขา อย่างมีคุณภาพ มั่นคงและยั่งยืน
4. ให้ความรู้และคำปรึกษาด้านการเงินและธุรกิจแก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ
5. สร้างคุณภาพชีวิตแก่สมาชิกและสังคม (สหกรณ์อิสลาม อิบнуอัฟฟาน จำกัด, ม.ป.ป. :ออนไลน์)

2.3.5 คำขวัญ

“เคียงคู่ชุมชน ด้วยเศรษฐกิจอิสลาม”

หมายถึง การเกิดขึ้น พัฒนา และเจริญเติบโต อย่างยั่งยืนไปพร้อมกับสมาชิกและชุมชนในวิถีทางเศรษฐกิจแบบอิสลามที่มีความจำเริญ (บะรอกะฮฺ) และได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ผู้ทรงเป็นผู้อภิบาลจักรวาล(สหกรณ์อิสลาม อิบнуอัฟฟาน จำกัด, ม.ป.ป. : ออนไลน์)

2.3.6 ผลิตภัณฑ์และบริการของสหกรณ์

2.3.6.1 การบริการการเงินและธุรกิจแก่สมาชิก

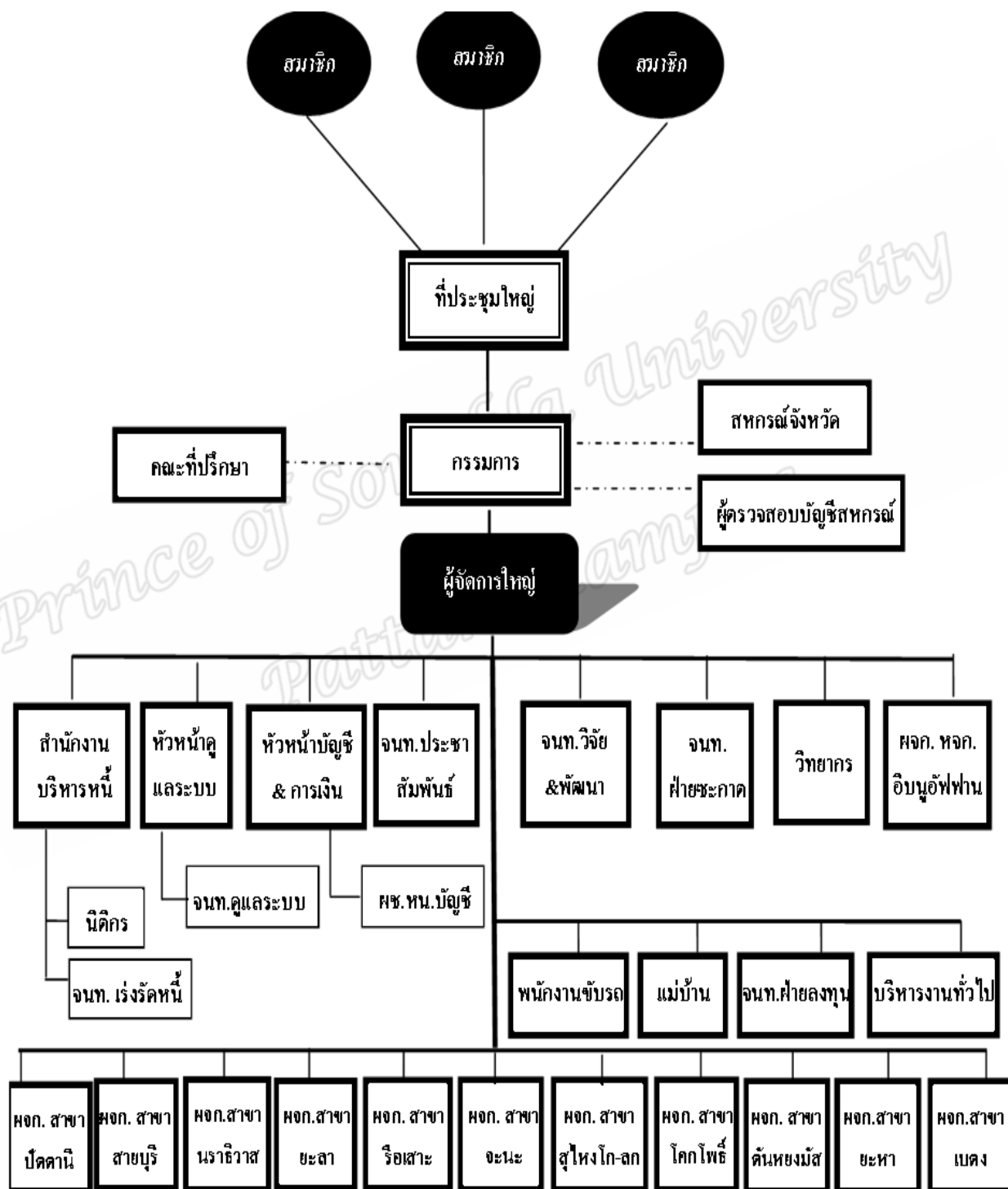
1. บริการเงินกู้ยืมฉุกเฉิน (ก๊อตุล หะซัน) คือการให้กู้ยืมเงินยามจำเป็นโดยไม่คิดค่าบริการใดๆ
2. บริการสินเชื่อ เป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรของสหกรณ์ฯกับสมาชิกตามหลักการอิสลาม โดยช่องทางมูอามาလာต วิธีต่างๆ โดยไม่มีดอกเบี้ย
3. บริการเงินฝากประเภทต่างๆ
 - 3.1 บัญชี เงินรับฝากประเภทวาดีอะฮ์ (รักษาทรัพย์)
 - 3.2 บัญชี เงินฝากประเภทมูออรอบะฮ์ (ร่วมลงทุน)

3.3 บัญชี เงินฝากประเภทกองทุนอภัย

2.3.6.2 สวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน

1. กองทุนสวัสดิการสมาชิก เพื่อเป็นทุนการศึกษา, การอบรมทางวิชาการและอาชีพ, ศึกษาดูงาน, ช่วยเหลือเมื่อเกิดอุบัติเหตุ และภัยพิบัติต่างๆ ทางธรรมชาติ สำหรับสมาชิกทุกคน
2. กองทุนตะกาฟูล เพื่อช่วยเหลือสมาชิก
3. กองทุนชะกาต เพื่อช่วยเหลือสมาชิก ครอบครัว ประชาชนผู้ยากไร้ ของสังคมที่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือทั้งหมด 8 ประเภทตามที่กำหนดไว้
4. กองทุนเพื่อการวาลิมะฮฺ (สร้างครอบครัว) เพื่อสนับสนุนเงินทุนสมาชิกให้สามารถแต่งงาน มีครอบครัว สำหรับสมาชิกที่เข้าร่วมกับกองทุน

2.3.7 โครงสร้างการบริหารจัดการ

2.3.8 สาขาต่างๆ

สหกรณ์อิสลามอับนูอัฟฟาน จำกัด มีสาขาต่างๆ ดังนี้

1. สำนักงานใหญ่ เลขที่ 6 ถนนยะรัง ซอย 8 ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง
จังหวัดปัตตานี
2. สาขาปัตตานี เลขที่ 6 ถนน ยะรัง ซอย 8 ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง
จังหวัดปัตตานี
3. สาขาสายบุรี เลขที่ 17 – 17/1 ถนนกะลาพอ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี
จังหวัดปัตตานี
4. สาขานราธิวาส เลขที่ 63/6 ถนนพนาสนธ์ ตำบลบางนาค อำเภอเมือง
จังหวัดนราธิวาส
5. สาขายะลา เลขที่ 674/1 ถนนสีโรรส ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
6. สาขารือเสาะ เลขที่ 168/2 หมู่ 1 ตำบลรือเสาะ อำเภอรือเสาะ
จังหวัดนราธิวาส
7. สาขาจะนะ เลขที่ 60 หมู่ 2 ถนนเอเชีย ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ
จังหวัดสงขลา
8. สาขาสุโขทัย เลขที่ 123 ถนนอนุภาษาดอนสุพรรณ 2 ตำบลสุโขทัย-ลก
จังหวัดนราธิวาส
9. สาขาโคกโพธิ์ เลขที่ 3/12 ถนนเพชรเกษม ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์
จังหวัดปัตตานี
10. สาขาดันหยงมัส เลขที่ 115 ถนนระแงะมรรคา หมู่ที่ 7 ตำบลตันหยงมัส
อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส
11. สาขายะหา 92 ถนนสันติราษฎร์ ตำบลยะหา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา
12. สาขาเบตง 99 ถนนนาคราชบำรุง ตำบลเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
13. สาขารูสะมิแล 1/177 หมู่ที่ 1 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล อำเภอ
เมือง จังหวัดปัตตานี (สหกรณ์ออมทรัพย์อับนูอัฟฟาน จำกัด, ม.ป.ป.: 6-7)